safejournalists.net

KOSOVO
Indikatori o nivou slobode medija i indeks bezbednosti novinara 2024.

Autor(i)
Getoarbë Mulliqi

SADRŽAJ

O projektu

Razvoj indikatora
Metodološka napomena

Kvalitativni indikatori za nivo slobode medija i indeks bezbednosti

Indeks bezbednosti novinara

Spisak skraćenica

I. Uvod

II. Sloboda medija i bezbednost novinara na Kosovu– Indikatori

A. Pravne zaštitne mere i njihova primena

A.1 Osnovne garancije slobode medija i novinara i njihova primena u praksi

A.2 Nezavisnost i efikasnost regulatornog tela

A.3 Nezavisnost i autonomija javnog servisa medija

A.4 Finansijska podrška kvalitetnom novinarstvu i medijskom sadržaju od javnog interesa

A.5 Državno oglašavanje u privatnom medijskom sektoru

A.6 Zakonske odredbe koje se odnose na klevetu i njihova primena ne stvaraju obeshrabrujući efekat na novinare i medije

A.7 Ostali zakoni se objektivno sprovode i omogućavaju novinarima i drugim medijskim akterima da rade slobodno i bezbedno

A.8 Poverljivost izvora novinara je zagarantovana zakonom i vlasti je poštuju

A.9 Novinari su slobodni da obavljaju svoju profesiju i da osnivaju, pridružuju se i učestvuju u svojim udruženjima

A.10 Pravo pristupa službenim dokumentima i informacijama

B. Položaj novinara u redakcijama

B.1 Radna mesta novinara su stabilna i zaštićena na radnom mestu

B.2 Uređivačka nezavisnost u privatnim medijima

B.3 Uređivačka nezavisnost u medijima javnog servisa

B.4 Uređivačka nezavisnost u neprofitnom medijskom sektoru

B.5 Sloboda novinara u procesu produkcije vesti.

B.6 Radni položaj novinarki

C. Bezbednost novinara

C.1 Novinarke i medijski akteri imaju pristup trenutnim i efikasnim zaštitnim merama

C.2 Novinarke i drugi medijski akteri (čiji su životi ili fizički integritet u stvarnoj i neposrednoj opasnosti) imaju pristup posebnim mehanizmima zaštite ili bezbednosti

C.3 Novinarke imaju pristup pravnim merama i mehanizmima podrške pri suočavanju sa pretnjama, uznemiravanjem i rodno zasnovanim nasiljem

C.4 Uspostavljena je praksa redovne javne osude pretnji i napada na novinare i medije

C.5 Policijske vlasti su osetljive na pitanje zaštite novinara

C.6 Specijalizovane jedinice/službenici su opremljeni stručnošću za istraživanje napada i nasilja nad novinarima.

C.7 Istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i druge medijske aktere se sprovode efikasno (nezavisno, temeljno i brzo)

C.8 Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika onlajn uznemiravanja

C.9 Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima se sprovode transparentno

C.10 Kvalitetni sistemi za prikupljanje statistike koje su uspostavile državne vlasti radi suzbijanja nekažnjivosti

C.11 Nefizičke pretnje i uznemiravanje

C.12 Pretnje po život i fizičku bezbednost novinara

C.13 Stvarni napadi

C.14 Pretnje i napadi na medijske kuće i novinarska udruženja

III. Zaključci i preporuke

IV. Indeks bezbednosti novinara 2023.

V. O projektu

POZADINA INDIKATORA

Novinarska udruženja iz zemalja Zapadnog Balkana, uz podršku Evropske komisije[1], osnovala su platformu Safejournalists.net kako bi zajednički pratili medijsko zakonodavstvo i praksu u svojim zemljama i angažovali se na unapređenju pravnog i institucionalnog okruženja u kojem novinari i drugi medijski stručnjaci rade. Svake godine, na osnovu pažljivo osmišljene metodologije[2], partneri Safejournalists.net sprovode istraživanje javnog zagovaranja koje je novinarskim udruženjima pružilo pouzdane i relevantne podatke zasnovane na dokazima, o glavnim problemima i preprekama u sprovođenju standarda EU u oblasti slobode i bezbednosti medija i novinara na Zapadnom Balkanu. Rezultati istraživanja zagovaranja daju suštinu aktivnostima partnera, pružajući im nove dokaze i primere koji usavršavaju i jačaju njihove zagovaračke pozicije.

Prvi kvalitativni istraživački alat – Indikatori o nivou slobode medija i bezbednosti novinara, prvi put je razvijen 2016. godine i postepeno je usavršavan tokom godina. Sastoji se od tri grupe indikatora: (A) Pravna zaštita, (B) Položaj novinara u redakciji i (C) Bezbednost novinara. Na osnovu ovog alata za praćenje, objavljeno je ukupno sedam procena, poslednja za 2022. godinu.

---

1 U decembru 2022. godine, Evropska komisija je odobrila novi trogodišnji ciklus projekta Safejournalists.net, koji predstavlja nastavak prethodne dve faze: projekta Regionalna platforma Zapadnog Balkana za zagovaranje slobode medija i bezbednosti novinara (01.2016-12.2018) i Safejournalist.net (02.2020-03.2023). Glavni cilj projekta je osnaživanje i jačanje uloge nacionalnih novinarskih udruženja, članica Platforme Safejournalists.net, kako bi postala efikasni i odgovorni nezavisni akteri u zagovaranju i kreiranju relevantnih medijskih politika u svojim zemljama: Nezavisno udruženje novinara Srbije, Udruženje BH novinara, Hrvatsko novinarsko udruženje, Asocijacija novinara Kosova, Udruženje novinara Makedonije i Sindikat medija Crne Gore. Projekat se finansira u okviru Programa EU za civilno društvo i medije u korist Zapadnog Balkana i Turske za 2021-2023 (IPA III).

2 Istraživanje o zastupanju osmislili su i koordinirali Snežana Trpevska i Igor Micevski, istraživači Istraživačkog instituta za društveni razvoj RESIS, iz Severne Makedonije (www.resis.mk).

Kvantitativni istraživački alat – Indeks bezbednosti novinara, razvijen je 2020. godine i testiran 2021. godine. Osmišljen je da „meri“ promene u okruženju koje imaju direktan ili indirektan uticaj na to koliko se novinari i drugi medijski akteri osećaju bezbedno kada obavljaju svoju profesiju. Sastoji se od četiri grupe indikatora: (1) Pravno i organizaciono okruženje, (2) Dužna prevencija, (3) Dužan postupak i (4) Stvarna bezbednost. Na osnovu ovog alata, sprovedena su ukupno tri istraživačka ciklusa: 2020. (pilot godina), 2021. i 2022.

Počev od 2023. godine, Safejournalists.net će kombinovati dva (kvalitativna i kvantitativna) istraživačka alata u jedan jedinstveni istraživački projekat zagovaranja - Indikatore o nivou slobode medija i Indeks bezbednosti novinara. Platforma prati situaciju u sedam zemalja: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori, Kosovu[3] i Srbiji.

METODOLOŠKA NAPOMENA

Čitav proces istraživanja podeljen je u dve faze: u prvoj fazi se prikupljaju podaci za sve kvalitativne indikatore - i za medijske slobode i za bezbednost novinara, dok se u drugoj fazi kvalitativni indikatori bezbednosti novinara pretvaraju u kvantitativne i sprovodi postupak bodovanja i izračunavanja Indeksa bezbednosti novinara.

Za prikupljanje i analizu podataka vezanih za svaki specifični kvalitativni indikator primenjen je niz različitih istraživačkih metoda:

- Pregled studija, analiza, istraživačkih izveštaja, političkih dokumenata, strategija i drugih dokumenata;
- Kvalitativna analiza pravnih dokumenata;
- Pretraživanje i analiza informacija objavljenih na veb stranicama javnih institucija i drugih organizacija i tela;
- Pretraživanje i analiza saopštenja za štampu, obaveštenja i drugih informacija koje izrađuju profesionalne organizacije;
- Sekundarni podaci koje prikupljaju novinarska udruženja;
- Detaljni intervjui sa stručnjacima, novinarima, kreatorima politike itd.;
- Fokus grupe sa novinarima i
- Ankete sa novinarima (u nekim zemljama).

3 Ovo ime ne utiče na status i u skladu je sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Tribunala o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Na nacionalnom nivou, istraživanje javnog zagovaranja sprovode nacionalni istraživači koji prikupljaju podatke i izrađuju narativne izveštaje, koje zatim pregledaju lokalni medijski i pravni stručnjaci i vodeći istraživači. Na Kosovu, od strane Asocijacije novinara Kosova nominovani su Getoarbë Mulliqi za nacionalnog istraživača, a Abit Hoxha kao medijski stručnjak da pregled izveštaja.

KVALITATIVNI INDIKATORI O NIVOU SLOBODE MEDIJA I BEZBEDNOSTI NOVINARA

U sledećoj tabeli prikazani su svi kvalitativni indikatori nivoa medijskih sloboda i bezbednosti novinara, podeljeni u tri oblasti. Ovi kvalitativni indikatori su predstavljeni u deskriptivnom ili narativnom obliku. Deo indikatora koji se koriste u konceptualnom okviru za Indeks bezbednosti novinara označen je sivom bojom u tabeli.

A. Pravne zaštitne mere i njihova primena	B. Položaj novinara u redakcijama	C. Bezbednost novinara
A.1 Osnovne garancije slobode medija i novinara i njihova primena u praksi	B.1 Radna mesta novinara su stabilna i zaštićena na radnom mestu	C.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup trenutnim i efikasnim zaštitnim merama
A.2 Nezavisnost i efikasnost regulatornog tela	B.2 Uređivačka nezavisnost u privatnim medijima	C.2 Novinari i drugi medijski akteri imaju pristup posebnim mehanizmima zaštite ili bezbednosti
A.3 Nezavisnost i autonomija medija javnog servisa	B.3 Uređivačka nezavisnost u javnim medijima	C.3 Novinarke imaju pristup pravnim merama i mehanizmima podrške kada se suoče sa pretnjama, uznemiravanjem i rodno zasnovanim nasiljem
A.4 Finansijska podrška kvalitetnom novinarstvu i medijskom sadržaju od javnog interesa	B.4 Uređivačka nezavisnost u neprofitnom medijskom sektoru	C.4 Uspostavljena je praksa redovne javne osude pretnji i napada na novinare i medije
A.5 Državno oglašavanje u privatnom medijskom sektoru	B.5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vesti	C.5 Policijske vlasti su osetljive na pitanje zaštite novinara
A.6 Zakonske odredbe koje se odnose na klevetu i njihova primena ne stvaraju obeshrabrujući efekat na novinare i medije	B.6 Radni položaj novinarki	C.6 Specijalizovane jedinice/službenici su opremljeni stručnošću za istraživanje napada i nasilja nad novinarima
A.7 Ostali zakoni se objektivno sprovode i omogućavaju novinarima i drugim medijskim akterima da rade slobodno i bezbedno		C.7 Istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i druge medijske aktere sprovode se efikasno (nezavisno, temeljno i brzo)
A.8 Poverljivost izvora novinara je zagarantovana zakonom i vlasti je poštuju		C.8 Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika onlajn uznemiravanja
A.9 Novinari su slobodni da obavljaju svoju profesiju i da osnivaju, pridružuju se i učestvuju u svojim udruženjima		C.9 Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima sprovode se transparentno
A.10 Pravo pristupa službenim dokumentima i informacijama		C.10 Sistemi za prikupljanje kvalitetnih statističkih podataka koje su uspostavile državne vlasti radi suzbijanja nekažnjivosti
		C.11 Nefizičke pretnje i uznemiravanje
		C.12 Pretnje po živote i fizičku bezbednost novinara
		C.13 Stvarni napadi
		C.14 Pretnje i napadi na medije i novinarska udruženja

Pregled svih kvalitativnih indikatora (indikatori o nivou slobode medija i bezbednosti novinara)

INDEKS BEZBEDNOSTI NOVINARA

Uzimajući u obzir standarde i preporuke koje je utvrdio Savet Evrope i druge međunarodne organizacije, koncept „bezbednosti novinara“[4] je operacionalizovan uzimajući u obzir sledeće četiri dimenzije:

I. **Pravno i organizaciono okruženje** – postojanje i sprovođenje pravnih zaštitnih mera relevantnih za bezbednost novinara.

II. **Dužna prevencija** – postojanje i sprovođenje niza preventivnih mera koje imaju direktan uticaj na zaštitu i bezbednost novinara.

III. **Pravni postupak** - ponašanje državnih institucija i javnih službenika prema novinarima i efikasnost krivičnog i građanskog pravosudnog sistema u vezi sa istragama pretnji i nasilja nad novinarima.

IV. **Stvarna bezbednost** – incidenti i slučajevi različitih oblika pretnji i nasilja nad novinarima i medijima.

U tabeli ispod prikazane su četiri dimenzije i indikatori koji čine teorijski model koncepta „bezbednosti novinara“. Podaci za sve ove indikatore prikupljeni su u prvoj fazi istraživanja, a u drugoj fazi, na osnovu prikupljenih istraživačkih dokaza, devet članova Savetodavnog panela iz svake od zemalja[5] procenio je situaciju i dodelio ocene za svaki od 19 indikatora:

I. Pravno i organizaciono okruženje	II. Dužna prevencija	III. Pravni postupak	IV. Stvarna bezbednost
1.1 Zakonske odredbe koje se odnose na klevetu i njihova primena ne stvaraju obeshrabrujući efekat na novinare i medije	2.1 Novinari i medijski akteri imaju pristup trenutnim i efikasnim zaštitnim merama	3.1 Specijalizovane jedinice/ službenici su opremljeni stručnošću za istraživanje napada i nasilja nad novinarima	4.1 Nefizičke pretnje i uznemiravanje
1.2 Poverljivost izvora novinara je zagarantovana zakonom i vlasti je poštuju	2.2 Novinari i drugi medijski akteri imaju pristup posebnim mehanizmima zaštite ili bezbednosti	3.2 Istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i druge medijske aktere sprovode se efikasno (nezavisno, temeljno i brzo)	4.2 Pretnje po živote i fizičku bezbednost novinara
1.3 Ostali zakoni se objektivno sprovode i omogućavaju novinarima i drugim medijskim akterima da rade slobodno i bezbedno	2.3 Novinarke imaju pristup pravnim merama i mehanizmima podrške	3.3 Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od različitih oblika onlajn uznemiravanja	4.3 Stvarni napadi

4 Istraživači sa Instituta RESIS (vvv.resis.mk), Snežana Trpevska, Igor Micevski i Ljubinka Popovska Toševa razvili su konceptualni i metodološki okvir za Indeks i model za njegovu agregaciju, ponderisanje i izračunavanje.

5 Članovi Savetodavnog panela na Kosovu bili su: Bojan Tomić, Feride Zeynulah, Imer Mushkolaj, Jehona Hulaj, Jeton Mehmetaj, Labinot Leposhtica, Latif Mustafa, Leonida Molliqaj, Mexhide Demolli

1.4 Novinari su slobodni da obavljaju svoju profesiju i da osnivaju svoja udruženja, da im se pridružuju i da učestvuju u njima	2.4 Praksa redovne javne osude pretnji i napada na novinare i medije	3.4 Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima sprovode se transparentno	4.4 Pretnje i napadi na medije i novinarska udruženja
1.5 Radna mesta novinara su stabilna i zaštićena na radnom mestu	2.5 Policijske vlasti su osetljive na pitanje zaštite novinara	3.5 Sistemi za prikupljanje kvalitetnih statističkih podataka koje su uspostavile državne vlasti radi suzbijanja nekažnjivosti	

Pregled indikatora vezanih za Indeks bezbednosti novinara

Napomena: Kada se u ovom izveštaju koristi muški rod, on se uvek istovremeno odnosi na žene, muškarce i razne pojedince. Višestruke oznake su izostavljene radi bolje čitljivosti.

— SPISAK SKRAĆENICA

ANK – Asocijacija novinara Kosova

EK – Evropska komisija

EKLJP – Evropska konvencija o ljudskim pravima

ABPP – Agencija za besplatnu pravnu pomoć

NMK – Nezavisna medijska komisija

SSK – Sudski savet Kosova

KPI– Kosovski pravni institut

KP – Kosovska policija

TSK – Tužilački savet Kosova

NDI – Nacionalni demokratski institut

OEBS – Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

SŠK – Savet za štampu Kosova

JS – JAVNI SERVIS

RTK – Radio televizija Kosova

SLAPP – Strateška tužba protiv učešća javnosti (Strategic Lawsuit Against Public Participation)

VIBE – Vibrant Information Barometer (izveštaj IREX)

I Uvod

U nekoliko kratkih i preciznih pasusa dajte opšti pregled specifičnosti zemlje, fokusirajući se na političke, ekonomske i kulturne posebnosti. Povežite te posebnosti sa pitanjem položaja novinara u zemlji. Ovaj odeljak treba da sadrži:

- **Osnovne činjenice o zemlji:** U kratkom pasusu navedite opšte karakteristike zemlje: (1) Ustavno uređenje; (2) Identitete različitih grupa, karakteristike manjinskih grupa (etno-kulturne ili druge) i (3) Političku kulturu (npr. indikacije o postojanju klijentelizma, patrimonijalizma, široko rasprostranjene korupcije itd.).

- **Politički kontekst:** U kratkom pasusu opišite nedavne političke događaje (i razmislite o tome kako su oni povezani sa situacijom novinara u zemlji).

- **Ekonomski uslovi:** U jednom kratkom pasusu opišite ekonomski razvoj (i povežite ga sa situacijom novinara u zemlji).

- **Mediji i regulatorno okruženje:** Opišite medijski pejzaž u zemlji (npr. vrstu medijskog sistema, broj i tip medijskih organizacija, broj i struktura novinara itd.). Predstavite ključne događaje u pogledu pravnog i regulatornog okvira.

Kosovo je parlamentarna demokratska republika, sa jasnom podelom vlasti između zakonodavne, izvršne i sudske. Predsednik je glava države, dok premijer vodi vladu. Skupština Kosova ima 120 mesta, od kojih je 20 rezervisano za nevećinske zajednice, uključujući 10 za srpsku zajednicu, a ostatak za Bošnjake, Turke, Rome, Aškalije, Egipćane i Gorance. Kosovo ostaje etnički raznoliko, sa Albancima koji

čine većinu, a manjinske zajednice imaju kulturno, jezičko i političko priznanje, posebno na opštinskom nivou.

Odnos između medija i vlade na Kosovu ostaje napet i neprijateljski. Nekoliko incidenata tokom godine otkrilo je rastući trend institucionalnog pritiska na medije, uključujući verbalne napade javnih zvaničnika, upućivanje medijskih kuća na krivično gonjenje i politički motivisane ostavke u javnom emiteru RTK. Kontinuirani nedostatak javne osude napada na novinare od strane vlade, u kombinaciji sa upotrebom neprijateljske retorike prema kritičkim medijima, dodatno je pogoršao medijsko okruženje. Kosovska ekonomija se suočila sa skromnim rastom usred inflatornih pritisaka i ograničenih javnih investicija, a medijski sektor nije dobio direktnu državnu finansijsku podršku, osim RTK. Većina nezavisnih medija ostala je u velikoj meri zavisna od digitalnog oglašavanja, prvenstveno sa globalnih platformi poput Meta i Google, bez uspostavljenog nacionalnog fonda za podršku medijima. Ova finansijska krhkost doprinela je lošim uslovima rada novinara, uključujući kašnjenja u plaćanju, kratkoročne ugovore i ograničen pristup socijalnoj zaštiti, posebno u lokalnim i medijima na jezicima manjina. Ekonomski pritisak je takođe pojačao samocenzuru i smanjio kapacitete redakcija za sprovođenje detaljnog istraživačkog novinarstva, jer vlasnici medija često daju prioritet opstanku u odnosu na uredničku nezavisnost.

Kosovo ima pluralističko medijsko okruženje; međutim, zabrinutost zbog uredničke nezavisnosti, politizacije regulatornog tela i pritiska na javne emitere se nastavlja. U 2024. godini, napadi i zastrašivanje novinara su ostali česti, sa 53 slučaja koje je prijavila Asocijacija novinara Kosova, od kojih je nekoliko uključivalo javne zvaničnike. Nedostatak sindikata novinara, kontinuirano odsustvo mehanizama finansijske podrške i sve veći broj tužbi po Zakonu o slobodi novinara (SLAPP) ostaju izazov sa kojim se novinari suočavaju, kao i pretnja slobodi medija.

Nezavisna medijska komisija (NMK) i Savet za štampu Kosova (SŠK) su dva ključna regulatorna tela za medije, odnosno samoregulatorna tela u slučaju SŠK. Dok su štampani mediji prestali da se fizički objavljuju 2020. godine, onlajn mediji su se povećali, doprinoseći veoma dinamičnom, ali nestabilnom digitalnom pejzažu. Uprkos zakonskim garancijama za slobodu izražavanja i pristup informacijama, sprovođenje zakona je i dalje nedosledno. Štaviše, uznemiravanje na osnovu pola, nedostatak specijalizovanih mehanizama zaštite i praznine u institucionalnom odgovoru i dalje potkopavaju bezbednost novinara, posebno žena i medijskih radnika na jezicima manjina.

II Sloboda medija i bezbednost novinara na Kosovu - Indikatori

A. PRAVNE ZAŠTITNE MERE I NJIHOVA PRIMENA

— A.1 OSNOVNE GARANCIJE SLOBODE MEDIJA I NOVINARA I NJIHOVA PRIMENA U PRAKSI

(400-500 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li je pravo na slobodu izražavanja i informisanja zagarantovano i da li ono obuhvata i pristup internetu?
- Da li je bilo ozbiljnih kršenja ovih garancija, uključujući pokušaje državnih vlasti da ograniče pravo na pristup internetu pokušavajući da blokiraju ili filtriraju internet sadržaj?
- Da li je bilo novih inicijativa za izmenu medijskog zakonodavstva i da li je taj proces bio transparentan i inkluzivan?
- Da li je bilo pokušaja državnih vlasti da nametnu licenciranje ili druge stroge zahteve za osnivanje štampanih i internet medija?

Pravni okvir na Kosovu pruža solidnu osnovu za zaštitu slobode izražavanja i slobode medija.

Član 22 Ustava Republike Kosovo osigurava direktnu primenu i prioritet međunarodnih sporazuma, uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, čiji član 10 garantuje slobodu

izražavanja. Evropski sud za ljudska prava tumači ovo pravo široko, obuhvatajući ne samo slobodu objavljivanja već i slobodu istraživanja, ključnu za novinarstvo. Ustav dalje štiti slobodu informisanja, štampe i implicitno pristup internetu. Pored toga, zakoni kao što su Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije, Zakon o pristupu javnim dokumentima i Zakon o zaštiti izvora novinara, zajedno sa odredbama Krivičnog zakonika protiv podsticanja mržnje, jačaju ova prava. Međutim, uprkos snažnim zakonskim merama zaštite, praznine u sprovođenju ostaju izazov.[6]

Međutim, u praksi, sprovođenje ovih garancija i dalje se suočava sa izazovima, posebno u oblasti uticaja vlade na regulatorne institucije.

Tokom 2024. godine nije bilo poznatih kršenja ovih garancija niti pokušaja državnih vlasti da ograniče pristup internetu merama poput blokiranja ili filtriranja sadržaja. Pored napora da utiče na medije, vlada je pokušala da proširi svoju kontrolu i na samu Nezavisnu medijsku komisiju. Godine 2024, Skupština Kosova usvojila je Zakon o Nezavisnoj medijskoj komisiji koji, po prvi put, zahteva da onlajn mediji koji objavljuju video zapise prođu licenciranje od strane Nezavisne medijske komisije (NMK). Ovaj amandman je imao za cilj usklađivanje sa Direktivom EU o audio-vizuelnim medijskim uslugama (AVMSD). Međutim, zakonodavni proces se suočio sa kritikama zbog nedostatka transparentnosti i inkluzivnosti.[7]

Zakonodavnom procesu koji je doveo do usvajanja izmenjenog zakona nedostajala je transparentnost i značajno angažovanje zainteresovanih strana.

Asocijacija novinara Kosova i druge organizacije izrazile su zabrinutost što njihove preporuke nisu razmotrene tokom faza izrade i usvajanja. Štaviše, Evropska unija i Misija OEBS-a na Kosovu izrazile su žaljenje što njihove ključne preporuke nisu odražene u konačnoj verziji zakona, što je izazvalo zabrinutost zbog njegovog potencijalnog uticaja na nezavisnost i funkcionisanje Nezavisne medijske komisije (NMK).[8] Generalno, iako je 2024. godine bilo inicijativa za izmenu medijskog zakonodavstva, proces je kritikovan zbog nedostatka transparentnosti i značajnog angažovanja relevantnih zainteresovanih strana. Štaviše, mnoge lokalne i međunarodne organizacije su ovaj čin smatrale direktnim napadom na pluralizam i slobodu štampe na Kosovu.

---

6 Ustav Republike Kosovo http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/Constitution_of_the_Republic_of_Kosovo_with_amend.I-XXV_2017.pdf

7 IREX. (2024). Vibrant Barometer Information 2024. https://vvv.ireks.org/sites/default/files/VIBE_2024_Kosovo.pdf

8 Vlada bi trebalo da se povuče od pokušaja državne kontrole nad onlajn medijima https://agk-ks.org/lajmet/qeveria-duhet-te-terhiqet-nga-tentativa-per-kontroll-shteteror-te-mediave-online/

Zahtev za licenciranje se široko doživljava kao restriktivna mera i trenutno se osporava na ustavnom nivou.

ANK je formalno podnela komentare Ustavnom sudu, osporavajući ustavnost Zakona o Nezavisnoj medijskoj komisiji.[9] Izmenjeni kosovski Zakon o Nezavisnoj medijskoj komisiji uveo je zahteve za licenciranje onlajn medija koji objavljuju video sadržaj, čime je efikasno nametnut državni nadzor nad određenim digitalnim platformama. Iako se ovo nije odnosilo na onlajn medije, propis je značajno pomeren ka strožoj kontroli nad novinarstvom zasnovanim na internetu. Zakon je kritikovan zbog nedostatka transparentnosti u procesu izrade i zbog toga što je izazvao zabrinutost zbog potencijalnih ograničenja slobode medija u digitalnoj sferi.[10] Pored toga, nije bilo novih inicijativa za izmenu medijskog zakonodavstva, osim Zakona o NMK. Zakon o javnom emiteru je na zakonodavnoj agendi za razmatranje, ali do sada nije preduzeta nikakva inicijativa za njegovu izmenu.[11]

A.2 NEZAVISNOST I EFIKASNOST REGULATORNOG TELA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li se postupci imenovanja članova regulatornog tela sprovode na demokratski i transparentan način?
- Da li regulatorno telo obavlja svoje funkcije na nezavisan i nediskriminatoran način?
- Da li se licenciranje i drugi propisi o emitovanju sprovode na pravedan i neutralan način?

Formalne procedure za imenovanje članova Nezavisne medijske komisije (NKM) na Kosovu su u principu demokratske, ali njihovu primenu otežavaju politički uticaji i nedostatak transparentnosti.

Postupak izbora članova Nezavisne medijske komisije (NKM) na Kosovu je utvrđen Zakonom br. 04/L-44 o Nezavisnoj medijskoj komisiji[12], donet 2012. godine.[13] Prema ovom zakonu, članove NMK imenuje Skupština Kosova kroz otvoren i transparentan proces. Međutim, to ne garantuje u dovoljnoj meri nezavisnost od političkog uticaja. Procesi izbora su često kritikovani od strane civilnog društva i međunarodnih

9 ANK šalje komentare Ustavnom sudu o mnogo diskutovanom zakonu o Nezavisnom okružnom savetu https://kallxo.com/lajm/agk-dergon-komentet-ne-kushtetuese-per-ligjin-e-shumeperfolur-per-kpm-ne/

10 Vlada bi trebalo da se povuče od pokušaja državne kontrole nad onlajn medijima. https://agk-ks.org/lajmet/qeveria-duhet-te-terhiqet-nga-tentativa-per-kontroll-shteteror-te-mediave-online/

11 Intervju sa Flutura Kusari, advokaticom za medije, 07.02.2025.

12 ZAKON BR. 04/L-044 O NEZAVISNOJ KOMISIJI ZA MEDIJE https://vvv.kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Legjislacioni/1335250709.2603.pdf

13 PRAVNO MIŠLJENJE o Nacrtu zakona o Nezavisnoj medijskoj komisiji Kosova. Odeljenje za saradnju u oblasti slobode izražavanja Saveta Evrope. 2024. https://rm.coe.int/legal-opinion-on-the-draft-law-on-the-independent-media-commission-of-/1680afd33b

organizacija zbog nedostatka transparentnosti i političkog mešanja.[14] Tokom 2024. godine, Skupština Republike Kosovo nije birala nove članove. Tokom ove godine, četiri (4) procesa regrutacije usmerenih na izbor članova NMK nisu uspela.[15] U sporovima gde su se mogle preduzeti proceduralne radnje, Skupština je dozvolila praćenje ovih procesa, a KPI je pratio ove procese u različitim proceduralnim fazama. Neuspeh Skupštine da izabere nove članove NMK kontinuirano je ostavljao NMK bez punog sastava.[16] S druge strane, Zakonom o NKM, čiju ustavnost razmatra Ustavni sud, Skupština je povećala broj članova NMK sa 7 na 11. Odredbe ovog zakona koje se tiču izbora i, posebno, razrešenja članova NMK, fundamentalno politizuju NMK.[17]

U praksi, nezavisnost NMK je krhka, a njena funkcionalnost i nepristrasnost su usko povezane sa političkom pripadnošću njenih članova.

IMK je nezavisno telo, ali u praksi je bilo slučajeva selektivnog donošenja odluka ili nevoljnosti da se reaguje na kršenja od strane medijskih kuća povezanih sa političkim interesima.[18] Na papiru, proces imenovanja članova NMK je u skladu sa demokratskim standardima – bira ih Skupština i, u principu, očekuje se da budu nezavisni.[19]

Njena nezavisnost ostaje krhka i u velikoj meri zavisi od sastava komisije. Prema pravnom mišljenju Saveta Evrope o Nacrtu zakona o NMK, zakon je usklađen sa Direktivom o audio-vizuelnim medijskim uslugama, što sugeriše okvir koji pogoduje nezavisnom radu.[20] Međutim, isto mišljenje ističe oblasti kojima je potrebna pažnja kako bi se ojačala nezavisnost i nepristrasnost NMK. Posebno se preporučuje ponovno uvođenje zabrana političkog vlasništva nad medijskim kućama kako bi se sprečila politizacija i osigurala nezavisnost medija.

Procedure licenciranja NMK su formalno utvrđene, ali i dalje postoji zabrinutost u vezi sa transparentnošću i doslednom primenom.

Generalno u praksi, sastav NMK se doživljava kao krhak. Samo nekoliko članova se smatra nezavisnim.[21] Postoji zabrinutost da bi, kada se mandat sadašnjeg predsednika završi, NMK bi mogla postati nefunkcionalna. Preostala tri člana su javno povezana sa vladajućom strankom, što izaziva ozbiljnu zabrinutost zbog političkog uticaja i nedostatka istinske nezavisnosti.[22] Pored toga, naglašeno je da je neophodno

14 Intervju sa Mexhide Demolli - Nimani, izvršni direktor Levizja FOL, 26.02.2025.
15 Intervju sa Ehat Miftari, izvršnim direktorom Kosovskog pravnog instituta - KPI, 24.02.2025.
16 Isto
17 KPI - Politizacija NMK https://kli-ks.org/vp-content/uploads/2024/07/Raporti-Politizimi-i-KPM-se-Analize-e-Ligjit-per-Komisionin-e-Pavarur-te-Medijave-1.pdf
18 Intervju sa Mexhide Demolli - Nimani, izvršni direktor Levizja FOL, 26.02.2025.
19 Intervju sa Flutura Kusari, advokaticom za medije, 07.02.2025.
20 PRAVNO MIŠLJENJE o Nacrtu zakona o Nezavisnoj medijskoj komisiji Kosova. Odeljenje za saradnju u oblasti slobode izražavanja Saveta Evrope. 2024 https://rm.coe.int/legal-opinion-on-the-draft-law-on-the-independent-media-commission-of-/1680afd33b
21 Intervju sa Flutura Kusari, advokaticom za medije, 07.02.2025.
22 Isto.

da NMK transparentno i bez diskriminacije upravlja svim sredstvima za podršku medijima, poštujući jasne standarde upravljanja. Uprkos izazovima, NMK je pokazala posvećenost ispunjavanju svoje uloge tokom 2024. godine.[23]

NMK ima formalizovan proces licenciranja, ali ne objavljuje redovno obrazložene odluke i često joj nedostaje komunikacija sa javnošću u vezi sa kriterijumima za donošenje odluka. Ovo ograničava percepciju potpune neutralnosti.[24]

A.3 NEZAVISNOST I AUTONOMIJA MEDIJA JAVNOG SERVISA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li su autonomija i nezavisnost javnih medija zagarantovane zakonom i efikasno zaštićene u praksi?
- Da li okvir finansiranja obezbeđuje njegovu nezavisnost i stabilnost?
- Da li nadzorno telo predstavlja šire društvo? Da li nadzorno telo redovno organizuje konsultacije sa civilnim društvom u vezi sa programskim pitanjima javnog medijskog sistema?

Nedostatak istinske političke volje za reformu i depolitizaciju RTK ostaje jedna od najvećih prepreka njenoj transformaciji u nezavisan i profesionalni javni servis.

Autonomija i nezavisnost kosovskog javnog servisa - RTK, ostaju formalno zagarantovane Zakonom br. 04/L-046[25], koji definiše uredničku, finansijsku i institucionalnu nezavisnost RTK. Međutim, i dalje postoji zabrinutost u vezi sa njegovom praktičnom primenom. Smatra se da je javni emiter u teoriji nezavisna institucija. Međutim, u praksi postoje ozbiljne zabrinutosti, jer njegovo finansiranje i dalje direktno zavisi od Skupštine, što potkopava njegovu finansijsku i institucionalnu nezavisnost.[26] Izveštaj Evropske komisije o Kosovu za 2024. godinu istakao je zabrinutost u vezi sa RTK. Takođe je primećeno da je RTK doživeo nestabilnost zbog nekoliko ostavki među višim rukovodstvom i članovima upravnog odbora. Naglašena je potreba da RTK brzo reši pitanja vezana za uredničku odgovornost i nezavisnost. Iako kosovski pravni okvir garantuje slobodu medija i izražavanja, u izveštaju se navodi da i dalje postoje izazovi u obezbeđivanju da se ovi principi efikasno poštuju u praksi.[27]

23 Intervju sa Ehat Miftari, izvršnim direktorom Kosovskog pravnog instituta - KPI, 24.02.2025.
24 Intervju sa Mexhide Demolli - Nimani, izvršni direktor Levizja FOL, 26.02.2025.
25 ZAKON BR. 04/L-046 O RADIO-TELEVIZIJI KOSOVA https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2812
26 Intervju sa Flutura Kusari, advokaticom za medije, 07.02.2025.
27 Izveštaj o Kosovu* za 2024. godinu - Evropska komisija https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo+Report+2024.pdf

Nedostatak istinske političke volje za reformu i depolitizaciju RTK ostaje jedna od najvećih prepreka njenoj transformaciji u nezavisan i profesionalni javni servis.

Procenjuje se da okvir finansiranja RTK i dalje predstavlja izazov za njenu nezavisnost i stabilnost, prvenstveno zbog zavisnosti od godišnjih državnih izdvajanja. Jedna od istaknutih stalnih zabrinutosti u vezi sa RTK je posebno njena finansijska zavisnost od državnog finansiranja. Primećeno je da budžet RTK i dalje godišnje određuje Skupština, što predstavlja izazov za njenu uređivačku nezavisnost i dugoročnu finansijsku stabilnost.[28] Ovaj mehanizam finansiranja je identifikovan kao značajna prepreka autonomiji RTK, jer može dovesti do političkih i poslovnih uticaja koji utiču na njeno poslovanje. Slično tome, izveštaj IREX Vibrant Information Barometer (VIBE) za 2024. godinu navodi da oslanjanje RTK na državno finansiranje potkopava njenu nezavisnost. U izveštaju se ističe da trenutna struktura finansiranja ugrožava uređivačku autonomiju i finansijsku održivost RTK, čineći je podložnom spoljnim pritiscima.[29]

Nedostatak istinske političke volje za reformu i depolitizaciju RTK ostaje jedna od najvećih prepreka njenoj transformaciji u nezavisan i profesionalni javni servis.

Tokom 2024. godine i dalje je postojala zabrinutost u vezi sa reprezentativnošću nadzornog tela RTK i njegovim angažovanjem sa civilnim društvom po pitanjima programa. Odbor RTK imenuje Skupština putem procesa glasanja, kojim i dalje dominiraju politički interesi, a ne odražava širu društvenu zastupljenost. Kao rezultat toga, civilno društvo, manjinske zajednice i druge relevantne interesne grupe ostaju nedovoljno zastupljene. Pored toga, RTK nema konsolidovanu praksu za redovne javne konsultacije i retko uključuje civilno društvo ili širu javnost u donošenje uredničkih odluka ili razvoj programskih strategija, što dodatno ograničava njenu odgovornost kao javnog servisa.[30]

Nedostatak istinske političke volje za reformu i depolitizaciju RTK ostaje jedna od najvećih prepreka njenoj transformaciji u nezavisan i profesionalni javni servis.

Upravni odbor RTK imenuje Skupština glasanjem, a politička zastupljenost često dominira nad društvenom zastupljenošću. Kao rezultat toga, nedostaje zastupljenost civilnog društva, zajednica i drugih relevantnih interesnih grupa. Ne postoje konsolidovane prakse javnih konsultacija u vezi sa sadržajem programa. RTK retko uključuje civilno društvo ili javnost u donošenje uredničkih odluka ili razvoj programskih strategija.

---

28 Isto.
29 Kosovo IREX Vibrant Information Barometer (VIBE) 2024 https://vvv.ireks.org/sites/default/files/VIBE_2024_Kosovo.pdfE
30 Intervju sa Mexhide Demolli - Nimani, izvršni direktor Levizja FOL, 26.02.2025, 26.02.2025

Nedostatak istinske političke volje za reformu i depolitizaciju RTK ostaje jedna od najvećih prepreka njenoj transformaciji u nezavisan i profesionalni javni servis.

Pored toga, prošle godine, emiter je bio umešan u skandal vezan za širenje dezinformacija, što je SŠK potvrdila da je izveštaj o konkretnom slučaju prekršio etičke standarde. Niko nije pozvan na odgovornost, a oni koji su bili umešani ostali su na svojim pozicijama. Ova situacija dovela je do ostavke nekoliko članova upravnog odbora. Trenutno, upravni odbor javnog emitera ne funkcioniše zbog nedostatka kvoruma. Štaviše, vršilac dužnosti generalnog direktora je imenovan kroz proces koji se smatra netransparentnim i politički uticajnim, što je rezultiralo značajnim promenama politike.[31]

A.4 FINANSIJSKA PODRŠKA KVALITETNOM NOVINARSTVU I MEDIJSKOM SADRŽAJU OD JAVNOG INTERESA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li postoje neke vrste medijskih subvencija za sektor štampanih medija i da li je proces dodele subvencija pravedan, transparentan i nediskriminatoran?
- Da li postoji poseban fond za pluralizam za podsticanje proizvodnje medijskog sadržaja od javnog interesa i kako se proces raspodele sredstava sprovodi u praksi?
- Koji su mehanizmi za finansiranje medija na jezicima nacionalnih manjina?

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Kosovo i dalje nema štampane novine, nastavljajući promenu koja je započela u martu 2020. godine, kada su štampani mediji prestali sa proizvodnjom usred pandemije COVID-19. Iako je početno opravdanje za obustavljanje štampanih izdanja bilo ograničavanje prenosa virusa, široko je priznato da je glavni razlog dugogodišnji finansijski problem sektora štampanih medija na Kosovu. Ovi izazovi, uključujući pad čitalaštva, niske prihode od oglašavanja i visoke troškove štampanja, učinili su neodrživim za novine da nastave fizičku distribuciju. Shodno tome, sve bivše štampane novine, uključujući Koha Ditore, Zëri, Kosova Sot, Epoka e Re i Bota Sot, sada posluju isključivo u svojim onlajn verzijama,

31 Intervju sa Flutura Kusari, advokaticom za medije, 07.02.2025.

što označava trajni prelazak na digitalne medije u zemlji. Pored toga, Kosovu i dalje nedostaje namenski javni fond za podršku medijskom pluralizmu i proizvodnji sadržaja u javnom interesu. Medijske kuće su ostale u velikoj meri zavisne od sponzorstava i oglašavanja, prvenstveno od Meta i Google.[32] Izveštaj Evropske komisije o Kosovu za 2024. godinu istakao je da medijski pejzaž ostaje pluralistički, ali da mu nedostaje finansijska transparentnost i održivost, što dodatno pogoršava izazove za nezavisno novinarstvo.[33]

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Dok neke međunarodne inicijative, kao što su grantovi koje finansira EU[34] i Program nezavisnih medija Ambasade SAD[35], pružaju finansijsku podršku, odsustvo mehanizma pod nacionalnom administracijom finansiranja značilo je da je medijski sektor Kosova ostao fragmentovan i finansijski nestabilan. Pored toga, novi Zakon o međusobnoj koordinisanosti medija NMK nije uključio većinu preporuka EU i međunarodnih preporuka, što je izazvalo zabrinutost zbog uticaja vlade na regulaciju medija. Nedostatak finansijske održivosti i nedovoljna transparentnost u vlasništvu i finansiranju medija nastavili su da ometaju nezavisnost sektora, otežavajući medijima da dosledno proizvode visokokvalitetno novinarstvo od javnog interesa.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Medijski kanali koji opslužuju nacionalne nevećinske zajednice na Kosovu i dalje se suočavaju sa značajnim finansijskim izazovima zbog nedostatka namenskih mehanizama finansiranja. Mnogi mediji srpskih, romskih, bošnjačkih, turskih i drugih nevećinskih zajednica ostali su registrovani kao neprofitni subjekti, u velikoj meri se oslanjajući na međunarodnu i lokalnu donatorsku podršku za rad. Odsustvo namenskog mehanizma finansiranja dodatno je potkopalo dugoročnu održivost medija nevećinskih zajednica i njihovu ulogu u promociji inkluzivnog pristupa informacijama u svim zajednicama.[36] Ova zavisnost naglašava kontinuiranu borbu za finansijsku održivost i potrebu za strukturiranim finansijskim rešenjima za podršku medijskoj raznolikosti i očuvanju manjinskih jezika na Kosovu.

---

32 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

33 Izveštaj o Kosovu* za 2024. godinu - Evropska komisija https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo+Report+2024.pdf

34 Evropska komisija. (2024). Program EU za civilno društvo i medije za Kosovo – 2023. Preuzeto sa https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunites/portal/screen/opportunites/prospect-details/179419PROSPECTSEN

35 Ambasada SAD na Kosovu. (2024). Program nezavisnih medija https://xk.usembassy.gov/education-culture/grants-programs/

36 Kosovo IREX Vibrant Information Barometer (VIBE) 2024 https://vvv.ireks.org/sites/default/files/VIBE_2024_Kosovo.pdfE

A.5 DRŽAVNO OGLAŠAVANJE U PRIVATNOM MEDIJSKOM SEKTORU

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li postoji praksa državnog oglašavanja u zemlji i, ako postoji, kako je regulisana?
- Da li je raspodela državnih sredstava transparentna, pravedna i nediskriminatorna? Da li se državno oglašavanje zloupotrebljava za politički uticaj na njihovu uređivačku politiku?
- Da li državne institucije redovno objavljuju podatke o iznosima dodeljenim različitim medijima?

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Skoro pet godina nije bilo zvaničnog državnog finansiranja privatnih medija na Kosovu. Vlada ne dodeljuje sredstva za oglašavanje u privatnim medijima, već se umesto toga oslanja na društvene mreže i zvanične veb stranice za komunikaciju. Jedini medij koji i dalje prima državno finansiranje je RTK, koji je i dalje javno finansiran.[37]

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Čak i tokom izveštajne godine Kosovu je nedostajao formalni okvir za državno oglašavanje, a vladine organizacije su prvenstveno promovisale svoje aktivnosti putem platformi društvenih medija i zvaničnih veb stranica. Ova promena je značajno uticala na lokalne medije, jer se suočavaju sa finansijskim izazovima zbog nedostatka vladinih prihoda od oglašavanja. U VIBE za 2024. godinu istaknuto je da privatni medijski subjekti u velikoj meri zavise od prihoda od oglašavanja, a trenutna monetarna struktura predstavlja izazove za medijski sadržaj i nezavisnost.[38]

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

37 Isto.
38 Isto

Štaviše, situacija u vezi sa troškovima vlade za oglašavanje u medijima ostaje nepromenjena od 2023. godine. Iznos koji su institucije vlade potrošile na oglase za slobodna radna mesta, pozive za tendere ili kampanje za podizanje javne svesti ostaje nepoznat, baš kao što je bio slučaj i prethodne godine. Ne postoje javno dostupni podaci o tome kako institucije vlade raspoređuju budžete za rashode vezane za medije, što ograničava transparentnost i javni nadzor u ovoj oblasti. Štaviše, procenjuje se da državne institucije ne objavljuju redovno podatke o sredstvima dodeljenim različitim medijima, čime se nastavlja nedostatak transparentnosti utvrđen prethodnih godina. Izveštaji iz ANK iz 2017. godine[39] i Democracy plus 2019. godine[40] su jedini izveštaji koji ističu odsustvo javno dostupnih informacija o troškovima vlade za medijsko oglašavanje i izražavaju zabrinutost zbog potencijalnog političkog uticaja i finansijskog pritiska na medijske kuće.

A.6 ZAKONSKE ODREDBE KOJE SE ODNOSE NA KLEVETU I NJIHOVA PRIMENA NE STVARAJU OBESHRABRUJUĆI EFEKAT NA NOVINARE I MEDIJE

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li su odredbe zakona o kleveti stroge prema novinarima i zaštitne za državne zvaničnike? Da li zakon predviđa sankcije/odštetu koje nisu srazmerne pripisanom prekršaju?
- Koliko je prošle godine bilo tužbi za klevetu protiv novinara, u kojima su tužioci bili političari? Da li je prošle godine bilo sudske presude u kojoj je tužilac bio političar ili druga uticajna osoba?
- Da li novinari ilustruju slučajeve obeshrabrujućih posledica zakona o kleveti? Istraga i kritičko pisanje?

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Kosovski građanski zakon protiv klevete i uvrede[41], usvojen 2007. godine, u principu je usklađen sa standardima Evropskog suda za ljudska prava, naglašavajući slobodu izražavanja i dajući prioritet Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima u slučajevima pravnih sukoba. On ne dozvoljava institucijama ili javnim službenicima u svom službenom

39 Asocijacija novinara Kosova. Raporti i Pergjithshem i lirise se shtypit ne Kosove, Dhjetor 2017. Asocijacija novinara Kosova, decembar 2017. ks.org/site/assets/files/2584/agk_raporti_dec_2017_shqip.pdf.

40 Democracy Plus. Mediat dhe tenderet: Sa kanë ndikuar fondet qeveritare në politikat redaktuese të mediave? Democracy plus, februar 2019. dplus.org/vp-content/uploads/2019/02/SHK_Medijat-dhe-Tenderet.pdf.

41 ZAKON BR. 02/L-65 GRAĐANSKI ZAKON PROTIV KLEVETE I UVREDE https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2503

svojstvu da tuže novinare, što je progresivna odredba.[42] Uprkos ovom pravnom okviru, i dalje postoji zabrinutost zbog korišćenja tužbi za klevetu radi zastrašivanja novinara i aktivista. Primetno je da je ANK izvestio o strateškoj tužbi protiv javnog učešća (SLAPP) koju je podneo reper Trim Ademi protiv novinara Roberta Bojaja.[43], što se doživljava kao pokušaj ućutkivanja novinarskog istraživanja. Iako su kosovski zakoni o kleveti osmišljeni da zaštite slobodu izražavanja, upornost SLAPP-ova i pretnji novinarima ukazuje na potrebu za poboljšanim pravnim zaštitnim merama kako bi se sprečila zloupotreba zakona o kleveti protiv medijskih profesionalaca.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Štaviše, nova Strategija Sudskog saveta Kosova (SSK)[44] daje prioritet slučajevima klevete koji uključuju ranjive grupe — uključujući novinare, LGBT+ osobe i osobe sa invaliditetom — ciljajući na ubrzano rešavanje takvih slučajeva. Međutim, sudije su izrazile potrebu za revizijom zakona kako bi se uključile jače proceduralne zaštitne mere, ali još uvek nisu preduzete nikakve zakonske mere.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Prema podacima Sudskog saveta Kosova, u prethodnoj godini podnete su 132 tužbe za klevetu.[45] Međutim, podaci ne preciziraju koliko je tužilaca bilo političara. Napori da se dobije ova analiza su u toku.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Novinari na Kosovu generalno ne doživljavaju sam zakon o kleveti kao direktnu prepreku istraživačkom ili kritičkom izveštavanju, jer je pravni okvir formalno usklađen sa evropskim standardima o slobodi izražavanja i zaštiti izvora. Međutim, tokom diskusija u fokus grupama, nekoliko novinara je izrazilo zabrinutost da sve veći broj tužbi za klevetu, posebno onih koje podnose uticajni pojedinci, stvara obeshrabrujući efekat na kritičko izveštavanje.[46]

---

42 Intervju sa Flutura Kusari, advokaticom za medije, 07.02.2025.
43 Tužba SLAPP-a protiv novinara Robert Bojaj https://agk-ks.org/en/cases/padi-slapp-ndaj-gazetarit-robert-bojaj-prishtine-20.11.2024/
44 Sudski savet Kosova. Strategija Sudskog saveta Kosova 2024–2026. Sudski savet Kosova, 2024, www.gjyqesori-rks.org.
45 Na osnovu zahteva za pristup informacijama, 1. aprila 2025. godine.
46 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

A.7 OSTALI ZAKONI SE OBJEKTIVNO SPROVODE I OMOGUĆAVAJU NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM AKTERIMA DA RADE SLOBODNO I BEZBEDNO

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li postoje neke zaštitne mere u zakonodavstvu koje štite novinare i medije od tužbi po Zakonu o slobodnoj administraciji (SLAPP)?

- Da li je bilo slučajeva diskriminatorne ili proizvoljne primene drugih zakona usmerenih na zastrašivanje i ućutkivanje novinara opterećujući ih troškovima pravne odbrane?

- Da li je bilo slučajeva višestrukih tužbi protiv novinara zbog navodne klevete - usmerenih na sprečavanje novinara ili medija da istražuju i izveštavaju o korupciji i nezakonitim praksama?

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Trenutno ne postoji specifičan pravni okvir koji nudi zaštitu od SLAPP-a (Strateških tužbi protiv javnog učešća) na Kosovu. Međutim, Flutura Kusari je sprovela osnovnu analizu kosovskih zakona, istakavši Zakon o građanskom postupku[47] kao ključna prilika za uključivanje zaštitnih mera protiv SLAPP-a[48] Ovo pruža značajnu priliku da se u novo zakonodavstvo uključe zaštitne mere protiv SLAPP-a.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Tokom izveštavanja nisu identifikovani ili prijavljeni slučajevi diskriminatorne ili proizvoljne primene drugih zakona usmerenih na zastrašivanje ili ućutkivanje novinara opterećujući ih troškovima pravne odbrane.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

47 Regionalna osnovna procena zakonodavnih i političkih potreba za sprovođenje standarda Saveta Evrope i Evropske unije o suzbijanju upotrebe SLAPP-ova. Portal Saveta Evrope.

48 Prvi nacrt Zakonika o građanskom postupku je završen, 13. maja 2024. godine, https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=1,15,3302

U 2024. godini bilo je stalnih slučajeva višestrukih tužbi za klevetu podnetih protiv novinara, koje se široko doživljavaju kao pokušaji ućutkivanja istraživačkog novinarstva o korupciji ili zloupotrebi moći. Iako nedostaju tačni podaci, većina poznatih slučajeva je direktno prijavljena ANK, često kada novinari traže pravnu pomoć. Diskusije u fokus grupama sa medijskim stručnjacima potvrdile su da mnogi oklevaju da izađu u javnost, posebno kada se tužbe podnose lično protiv njih, zbog straha od štete po reputaciju.[49] Slučajevi koji uključuju osobe: Ardiana Thaçi, Robert Bojaj, Betim Musliu, Ehat Miftaraj i Leonida Molliqaj registrovani su u bazi podataka ANK kao primeri SLAPP-ova, pravnih postupaka koji se vide kao alati za zastrašivanje i finansijsko opterećenje novinara (i aktivista), što na kraju obeshrabruje kritičko novinarstvo. Posebnu analizu SLAPP-ova prema ArdianaThaçi i Robert Bojaj sprovela je Flutura Kusari[50] i odnosi se na 8 preporuka Saveta Evrope usmerenih na borbu protiv SLAPP-ova.

A.8 POVERLJIVOST IZVORA NOVINARA JE ZAGARANTOVANA ZAKONOM I VLASTI JE POŠTUJU

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li je poverljivost izvora novinara zagarantovana zakonom i da li vlasti poštuju te garancije u praksi?
- Da li je bilo slučajeva kada je od novinara traženo da otkriju svoje izvore i da li su postojale sankcije za one koji su odbili da otkriju identitet izvora?
- Da li se istraživački novinari koji rade na pitanjima korupcije i kriminala osećaju slobodnim da traže pristup i održavaju kontakte sa izvorima informacija?

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Na Kosovu je poverljivost novinarskih izvora eksplicitno zaštićena zakonom, naime članom 4 Zakona br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora.[51] Ova odredba daje novinarima i medijskim stručnjacima pravo da uskrate identitet svojih izvora, kao i sve materijale koji bi mogli dovesti do njihovog otkrivanja. Otkrivanje je dozvoljeno samo po sudskom nalogu i isključivo kada se smatra neophodnim da bi se sprečila ozbiljna pretnja po život ili fizički integritet. U 2024. godini

49 Isto.
50 Intervju sa Flutura Kusari, advokaticom za medije, 07.02.2025.
51 Službeni glasnik Republike Kosovo. Zakon br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora. https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx-?ActID=8864

ove zakonske zaštite ostaju na snazi i generalno se poštuju u praksi.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Kao i prethodnih godina, nije bilo javno poznatih slučajeva novinara na Kosovu koji su bili primorani da otkriju svoje izvore, niti su prijavljene sankcije protiv onih koji su odbili da to učine. ANK nastavlja da se zalaže za zaštitu novinarskih izvora i naglašava da se mora izbegavati institucionalno mešanje u rad novinara. Iako zakon dozvoljava otkrivanje izvora samo u izuzetnim okolnostima, kao što su pretnje po život ili bezbednost države, takvi slučajevi nisu prijavljeni ili dokumentovani u praksi tokom 2024. godine.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Tokom izveštajne godine, novinari na Kosovu su izjavili da se generalno osećaju slobodnim da traže pristup izvorima informacija, posebno u slučajevima vezanim za korupciju i kriminal. Naglasili su da pravni okvir i dalje garantuje poverljivost novinarskih izvora, omogućavajući im da održavaju kontakte bez straha da će biti primorani da otkriju informacije.[52] Iako se novinari često osećaju neprijatno prilikom pokretanja pravnih postupaka kada su napadnuti ili im se preti — zbog straha od odmazde, dugotrajnih procesa ili nedostatka poverenja u ishode — oni ne doživljavaju zakon ili institucije kao diskriminatorne prema njima u tim situacijama.

A.9 NOVINARI SU SLOBODNI DA OBAVLJAJU SVOJU PROFESIJU I DA OSNIVAJU, PRIDRUŽUJU SE I UČESTVUJU U SVOJIM UDRUŽENJIMA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li novinari moraju imati državnu licencu za rad? Da li je u protekloj godini bilo pokušaja da se uvedu državne licence?
- Da li novinari imaju problem da budu priznati kao novinari u relevantnim postupcima pred javnim organima? Da li je novinarima uskraćeno pravo da izveštavaju sa određenih događaja zbog toga što nemaju akreditaciju?

52 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

- Da li je prošle godine bilo pritisaka i prepreka (od vlasti, vlasnika medija ili drugih moćnih ljudi) da se novinari pridruže njihovim udruženjima? Da li postoje paralelne ili lažne medijske organizacije čiji rad podriva kritičku poziciju pravih novinarskih udruženja?

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Novinari na Kosovu nisu obavezni da dobijaju državne licence, i ne postoje zakonska ograničenja njihovog prava na rad. Iako im se generalno savetuje da nose identifikaciju izdatu od strane medija kada izveštavaju o događajima, poslednjih godina nije bilo pokušaja da se uvede državno licenciranje novinara.

Tokom 2024. godine, novinari na Kosovu uglavnom nisu imali poteškoća da budu prepoznati kao novinari u interakcijama sa javnim vlastima, i nije bilo prijavljenih slučajeva da je novinarima uskraćen pristup izveštavanju o određenim događajima.[53] Tokom većih događaja kao što su protesti, javna okupljanja ili predizborne kampanje, ANK je redovno pozivala novinare i druge medijske radnike da nose svoje novinarske legitimacije i, kada je to moguće, da nose jasno vidljive PRESS prsluke kako bi se osigurala lakša identifikacija i bezbedniji uslovi rada.

Nedostatak istinske političke volje za reformom i podrškom nezavisnim medijima ostaje jedna od najvećih prepreka za izgradnju održivog i inkluzivnog medijskog okruženja na Kosovu.

Tokom izveštajne godine nisu prijavljeni pritisci ili prepreke od strane vlasti, vlasnika medija ili drugih moćnih pojedinaca koji pokušavaju da utiču na novinare da se pridruže određenim udruženjima. ANK ostaje jedina reprezentativna i široko priznata organizacija koja okuplja novinare širom zemlje. Nije bilo naznaka o paralelnim ili lažnim medijskim organizacijama čije bi aktivnosti mogle da potkopaju kredibilitet ili javnu zagovaračku ulogu legitimnih novinarskih tela poput ANK.[54] Štaviše, pod okriljem ANK-a, osnovana je Mreža žena novinarki Kosova, a sve žene članice ANK-a su se jednoglasno pridružile mreži.[55]

53 Isto.
54 Isto.
55 ANK osniva Mrežu novinarki Kosova https://agk-ks.org/en/nevs/agk-ja-themelon-rrjetin-e-grave-gazetare-te-kosoves/

A.10 PRAVO PRISTUPA SLUŽBENIM DOKUMENTIMA I INFORMACIJAMA

(400-500 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li novinari koriste zakonska pravila o pristupu zvaničnim dokumentima i informacijama i da li vlasti poštuju ta pravila bez odlaganja?
- Da li vlada i ministarstva koriste otvorene, nediskriminatorne i pravedne odnose sa medijima? Da li preferencijalno tretiraju politički prijateljske medije?
- Da li su sudovi transparentni? Da li je pristup medija sudskim postupcima obezbeđen na nediskriminatornoj osnovi i bez nepotrebnih ograničenja?
- Da li je obezbeđen pristup javnosti parlamentarnim sednicama? Da li postoje ograničenja za novinare da prate rad skupštine?

Pristup javnim dokumentima zagarantovan, ali institucionalni kapacitet ostaje ograničen

Zakon br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima na Kosovu[56] i dalje garantuje svakoj osobi, bez diskriminacije, pravo pristupa zvaničnim dokumentima koje izrađuju, primaju ili poseduju javne institucije, uključujući pravo na ponovnu upotrebu takvih dokumenata. Međutim, prema Izveštaju civilnog društva o ljudskim pravima na Kosovu,[57] mnoge javne institucije i dalje nemaju stručne kapacitete i dovoljno osoblja za efikasno rešavanje zahteva za pristup informacijama. To dovodi do značajnih kašnjenja, a u nekim slučajevima i do nemogućnosti pružanja zakonskih obrazloženja za odbijanje ili ograničavanje pristupa javnim dokumentima koje zahtevaju novinari.

Zabrinutost zbog odnosa vlade sa medijima i političkog uticaja

Zabrinutost u vezi sa praksom kosovske vlade u odnosima sa medijima izrazila je zajednica novinara i medijskih radnika na Kosovu. Konkretno, Konzorcijum za brzi odgovor za slobodu medija[58] je izrazio zabrinutost zbog usvajanja novog zakona o medijima u kosovskom parlamentu, sugerišući da bi on mogao omogućiti političko preuzimanje regulatornog tela za medije. Pored toga, u junu 2023. godine, vlada je (privremeno) suspendovala poslovnu dozvolu Klan Kosova, najvećeg privatnog

56 Službeni glasnik Republike Kosovo. Zakon br. 06/l-081 o pristupu javnim dokumentima. https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20505

57 RAPORTI I SHOQËRISË CIVILE PËR TË DREJTAT E NJERIUT NË KOSOVË NË VITIN 2023 https://humanrightsnetvorc.net/vp-content/uploads/2024/05/Report-ALB-2023.pdf

58 Brzi odgovor na pitanje slobode medija. Zakon o medijima na Kosovu omogućava političko preuzimanje regulatornog tela za medije. https://www.mfrr.eu/kosovos-media-law-enables-political-capture-of-media-regulatory-body/

televizijskog kanala u zemlji, navodeći navodne nepravilnosti. Ovu akciju mnogi su doživeli kao politički motivisanu i izazvala je zabrinutost u vezi sa slobodom medija. Novinari su izrazili zabrinutost zbog nedostatka transparentnosti u komunikacionim praksama vlade i ministarstava i opisali institucionalnu komunikaciju kao kontrolisanu, nedoslednu i politički uticajnu, umesto otvorenu i podjednako dostupnu svim medijima.[59] Ovi događaji ukazuju na to da vlada i njena ministarstva možda nisu dosledno koristili otvorene, nediskriminatorne i pravične odnose sa medijima 2024. godine.

Opšti neograničeni pristup sudskim postupcima sa izuzecima za ranjive pojedince

Tokom prošle godine, novinari na Kosovu su uglavnom imali neograničen pristup sudskim postupcima, osim u slučajevima kada su sudije izrekle zaštitne mere radi zaštite ranjivih pojedinaca.[60] Na primer, tokom suđenja koje se odnosilo na trgovinu ljudima među maloletnicima, sud je naložio da se sednice održe iza zatvorenih vrata kako bi se zaštitili identitet i dobrobit maloletnih žrtava. Takve odluke su u skladu sa međunarodnim pravnim standardima, sa ciljem da se uravnoteži transparentnost pravosuđa sa zaštitom osetljivih ili ugroženih pojedinaca.

Parlamentarna transparentnost održana uprkos fizičkim ograničenjima

Skupština Republike Kosovo je zadržala svoju posvećenost transparentnosti omogućavajući javnosti pristup parlamentarnim sednicama. Ove sednice su bile unapred najavljene i dostupne javnosti putem zvanične veb stranice skupštine. Akreditovani novinari su i dalje imali neograničen pristup praćenju parlamentarnih postupaka, uključujući plenarne sednice i sednice odbora.[61] Iako je skupština olakšavala medijsko izveštavanje, neki novinari su izrazili zabrinutost zbog ograničenog fizičkog prostora unutar skupštinskih prostorija, što je povremeno otežavalo optimalne uslove za izveštavanje. Uprkos ovim prostornim ograničenjima, nisu bila nametnuta nikakva formalna ograničenja u vezi sa mogućnostima novinara da izveštavaju o parlamentarnim aktivnostima.[62] Radi poboljšanja angažovanja javnosti i transparentnosti, skupština je prenosila sednice uživo, omogućavajući građanima i medijima da prate postupak na daljinu. Pored toga, implementacija sistema elektronskog glasanja imala je za cilj poboljšanje upravljanja sednicama i obezbeđivanje javnog pristupa zapisima o glasanju u realnom vremenu, čime se povećava institucionalna odgovornost.[63]

---

59 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

60 Isto

61 Kuvendi i Republikës së Kosovës. Rregullore për Rendin dhe Qasjen e Mediave dhe të Publikut në Punën e Kuvendit të Kosovës. Kuvendi i Republikës së Kosovës, 23 qershor 2020, https://www.kuvendikosoves.org/Uploads/Data/Files/17/2020_06_23_Vendimid-heRregullorjaperrendindheqasjenemediavedhetepublikutnepuneneKuvendit_CeARNKtVc4.pdf.

62 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

63 KOSOVO - Povećanje transparentnosti: Parlament usvaja sistem elektronskog glasanja https://luxdev.lu/en/nevs/shov/2024-09-12

B. PRAVNE ZAŠTITNE MERE I NJIHOVA PRIMENA

B.1 RADNA MESTA NOVINARA SU STABILNA I ZAŠTIĆENA NA RADNOM MESTU

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li novinari zaposleni u medijima imaju potpisane (privremene ili stalne) ugovore o radu sa garantovanim radnim pravima?
- U kakvom su stanju uslovi rada novinara? Koji su najveći problemi sa kojima se suočavaju na radnom mestu? Kolike su plate novinara? Da li se redovno isplaćuju?
- Da li postoje sindikati u privatnim medijima i da li vlasnici medija podržavaju članstvo novinara u sindikatima? Da li postoje kolektivni ugovori potpisani za zaštitu radnih prava novinara u privatnim medijima?

Ugovori o radu za novinare ostaju uglavnom nepromenjeni u 2024. godini

Što se tiče 2024. godine, nalazi potvrđeni kroz diskusije fokus grupa pokazuju da situacija u vezi sa ugovorima o radu novinara ostaje uglavnom nepromenjena u odnosu na 2023. godinu. Oko 25% novinara nastavlja da radi po ugovorima na određeno vreme, dok je većina i dalje angažovana putem jednogodišnjih privremenih ugovora. Mali broj novinara potvrđuje da i dalje ima alternativne aranžmane, kao što su kratkoročni tromesečni ili ugovori o radu po meri. Novinari zaposleni u javnom servisu RTK nastavljaju da rade bez socijalnog osiguranja, i dok uslovi u privatnom sektoru ostaju slični onima prošle godine, oni su primetno bolji u poređenju sa prethodnim godinama.[64]

Stagnacija plata i pogoršanje uslova za novinare frilensere

Plate novinara na Kosovu ostale su nepromenjene tokom prošle godine, uprkos rastućoj inflaciji, a povećanja plata su se retko dešavala i isključivo na osnovu individualnih ugovora. Slobodni novinari su nastavili da se suočavaju sa smanjenjem mogućnosti, izveštavajući o pogoršanju uslova u ovoj oblasti.[65] Redakcije sve više prate radno vreme novinara, primenjujući odbitke za neispunjene sate, ali prekovremeni rad ostaje neplaćen uprkos zakonskim zahtevima. Dok većina novinara prima redovne plate, oni koji rade u lokalnim medijima i novoosnovanim portalima bore se sa kašnjenjima

64 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
65 Isto.

u isplatama i finansijskom nestabilnošću, što odražava stalne razlike u medijskom sektoru. U poređenju sa 2023. godinom, kada su plate porasle za 28%.[66], nedostatak daljeg poboljšanja u 2024. godini ukazuje na stagnaciju, pojačavajući finansijsku nesigurnost, posebno za frilensere koji i dalje nemaju nadoknadu za penzije i dodatne radne sate.[67]

Odsustvo sindikalne kulture ostavlja novinare bez formalnog predstavljanja

Kosovskom medijskom sektoru i dalje nedostaje sindikalna kultura, ostavljajući novinare bez formalnog predstavljanja ili moći kolektivnog pregovaranja. Još uvek nije jasno da li odsustvo sindikata novinara na Kosovu proizilazi iz nedostatka inicijative među samim novinarima ili iz suptilnog otpora vlasnika privatnih medija.[68] Ipak, ishod je da Kosovo ostaje jedina zemlja u regionu bez formalnog sindikata medijskih radnika. U odsustvu takve strukture, ANK nastavlja da predstavlja ne samo uredničke i bezbednosne probleme, već i probleme uslova rada i pitanja vezana za rad sa kojima se suočavaju novinari, posebno oni zaposleni u privatnom sektoru.[69] U okviru javnog servisa postoje tri sindikata, a kolektivni ugovor na Kosovu se i dalje primenjuje samo na zaposlene u javnom servisu, ostavljajući novinare iz privatnog sektora bez formalne zaštite rada ili standarda koji važe za celu industriju.

B.2 UREĐIVAČKA NEZAVISNOST U PRIVATNIM MEDIJIMA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li su privatni mediji usvojili organizaciona dokumenta prema kojima su redakcije odvojene i nezavisne od menadžera i marketinških odeljenja? Da li se ta pravila poštuju?
- Da li redakcije privatnih medija imaju interne etičke kodekse ili se pridržavaju opšteg etičkog kodeksa?
- Koji su najčešći oblici pritiska koje vlasnici i menadžeri medija vrše na redakcije ili pojedinačne novinare?

Zavisnost privatnih medija od sponzorstva ne utiče direktno na redakcije

Uprkos tome što privatni mediji na Kosovu u potpunosti zavise od sponzorstva, novinari gotovo jednoglasno tvrde

66 Interna anketa ANK sa 212 ispitanika u 2023. godini.
67 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
68 Isto.
69 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.

da redakcije nisu direktno pod uticajem.[70] Iako još uvek nisu upoznati sa bilo kakvim internim propisima koji razdvajaju uredničke timove od marketinških odeljenja, medijske kuće nastavljaju da pronalaze alternativne metode finansiranja kako bi održale svoje poslovanje. Rastući trend u 2024. godini je osnivanje paralelnih medija kojima upravljaju nevladine organizacije radi pristupa međunarodnim grantovima od organizacija i ambasada.[71] Ove saradnje ne ometaju pravo građana na informacije, ali zahtevaju poštovanje određenih principa i standarda. Novinarima je stalo do glavnih sponzora i često biraju da izbegavaju određene priče umesto da ih pozitivno uokvire, čuvajući svoju uredničku nezavisnost u okviru finansijskih ograničenja.[72]

Kodeksi medijske etike variraju u zavisnosti od tipa i veličine organizacije

U principu, svi mediji na Kosovu se pridržavaju opšteg etičkog kodeksa. Međutim, medijske organizacije koje posluju kao nevladine organizacije, vođene zahtevima donatora, usvojile su interne etičke kodekse. Tokom 2024. godine, ANK je pokrenuo razvoj Smernica za internu politiku medijskih kuća, usklađenih sa postojećim etičkim kodeksima i međunarodnim standardima.[73] Ova inicijativa podrazumeva saradnju između predstavnika medija, organizacija civilnog društva i relevantnih agencija. Međutim, takvi interni etički okviri uglavnom nedostaju u manjim medijima, uključujući onlajn portale, lokalne medije i medije nevećinskih zajednica, posebno one registrovane kao privatna preduzeća u sektoru.[74]

Povećano opterećenje posla ograničava mogućnosti istraživačkog novinarstva

Novinari na Kosovu i dalje se suočavaju sa povećanim obimom posla, prvenstveno zbog vremenskih ograničenja i zahteva za produkciju sadržaja. Iako ovo ne doživljavaju kao direktan pritisak, mnogi priznaju da priroda njihovog posla zahteva da svakodnevno proizvode više priča, ostavljajući malo vremena za istraživačko novinarstvo.[75] Ovaj trend, ranije uobičajen među novinarima onlajn medija, sada je postao standardna praksa na televiziji i radiju, gde se od novinara očekuje da naprave više izveštaja, a istovremeno ih prilagođavaju onlajn platformama i društvenim mrežama. Kao rezultat toga, brzo okruženje oblikuje urednički izbor, često dajući prednost brzini nad dubinom, što istraživačko novinarstvo čini sve težim za bavljenje.

---

70 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
71 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.
72 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
73 Asocijacija novinara Kosova. „Asocijacija novinara Kosova i UNMIK organizuju prvi sastanak projekta 'Od medija, za medije'." Asocijacija novinara Kosova – Asocijacija novinara Kosova, [datum nije naveden] agk-ks.org/en/news/agk-ja-dhe-unmik-u-organizojne-takimin-e-pare-ne-kuader-te-projektit-from-media-for-media/
74 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
75 Isto.

B.3 UREĐIVAČKA NEZAVISNOST U JAVNIM MEDIJIMA

(400-500 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li je JS usvojio je kodeks ponašanja novinara i uredničke nezavisnosti? Da li se novinari pridržavaju ovog kodeksa?
- Da li tela javnih medija imaju utvrđena interna organizaciona pravila koja održavaju redakcije nezavisnim od upravnih tela javnog medija? Da li se ta pravila poštuju?
- Koji su najčešći oblici pritiska koje vlada vrši na redakcije ili pojedinačne novinare JS?
- Koji je bio najilustrativniji primer pritiska koji je vlada vršila na rad celih redakcija ili pojedinačnih novinara u protekloj godini?

Interni propisi regulišu etičke principe i profesionalne standarde u RTK

Etički principi i profesionalni standardi novinarstva u okviru kosovskog javnog servisa RTK regulisani su internim propisima. Zakon br. 04/L-046 o Radio-televiziji Kosova navodi da uređivačka politika RTK mora biti nezavisna, pravedna, profesionalna, objektivna, uravnotežena i nepristrasna.[76] Ove obaveze su dalje razrađene kroz interne dokumente i kodekse koje je usvojila RTK. Novinari koji su bili deo fokus grupa jednoglasno tvrde da se etički kodeks poštuje i da uredništvo osigurava da se ovi principi i standardi ispunjavaju.[77]

Disciplinski odbor se bavi etikom, ali su mere zaštite uredničke nezavisnosti ograničene

Disciplinski odbor u RTK-u nastavlja da se bavi etičkim pitanjima, ali novinari napominju da nisu upoznati ni sa kakvim drugim internim organizacionim pravilima koja posebno obezbeđuju nezavisnost redakcije od menadžmenta.[78] Iako odbor rešava slučajeve kako se pojave, generalno se smatra da ne postoje jake zaštitne mere protiv uredničkog uticaja viših zvaničnika, što ostavlja zabrinutost zbog pritisaka na izveštavanje i donošenje odluka unutar redakcije.

Pritisak vlade na RTK ogleda se u smanjenju budžeta i ostavci rukovodstva

---

76 Republika Kosovo. Zakon br. 04/L-046 o Radio-televiziji Kosova. Republika Kosovo, septembar 2020, cps.rks gov.net/wp-content/uploads/2020/09/LAW_NO._04_L-046_ON_RADIO_TELEVISION_OF_KOSOVO.pdf.

77 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

78 Isto.

Kosovska vlada je vršila razne oblike pritiska na javnog emitera, a jedna od najznačajnijih metoda bila je smanjenje budžeta, što je ugrozilo finansijsku stabilnost i operativni kapacitet RTK.[79] Pored toga, u julu 2024. godine, Shkumbin Ahmetxhekaj, generalni direktor RTK, podneo je ostavku, navodeći „sedam meseci političkog pritiska“ i značajna neslaganja sa Upravnim odborom RTK oko fundamentalnih pitanja koja se tiču budućnosti emitera.[80]

Zabrinutost zbog političkog uticaja na upravljanje RTK i smanjenje budžeta

4. februara 2023. godine, ANK je, u saradnji sa lokalnim i međunarodnim partnerima, izrazio zabrinutost zbog imenovanja Rilind Gërvalla za direktora javnog televizijskog servisa.[81] Prema ANK-u, izbor Gërvalla, s obzirom na njegovu povezanost sa Vetëvendosje, predstavlja sukob interesa i ozbiljno potkopava nezavisnost javne televizije. Neki novinari tvrde da pritisak vlade direktno utiče na upravljačka tela, a ne na novinare. To je očigledno kroz još jedno smanjenje budžeta koje je vlada nametnula RTK. RTK je 2021. godine dobio budžet od 11,2 miliona, ali je za 2024. godinu odlučeno da se ovaj budžet smanji na 8,96 miliona za poslednje 3 godine, uključujući i predstojeću godinu.[82] U ovom slučaju, RTK postaje podložnija političkom pritisku zbog svoje zavisnosti od javnih sredstava. Aktivisti i medijske organizacije su primetili da je ovo najmanji budžet koji je RTK dobio u poslednjoj deceniji.[83]

B.4 UREĐIVAČKA NEZAVISNOST U NEPROFITNOM MEDIJSKOM SEKTORU

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Koliko i koje vrste neprofitnih medija postoje u zemlji?
- Da li su neprofitni mediji usvojili kodeks ponašanja novinara i uredničke nezavisnosti? Da li se novinari pridržavaju ovog kodeksa?
- Koji su najčešći oblici pritiska na neprofitne medije?

Neprofitni medijski sektor na Kosovu raste, ali je manji od privatnog sektora

79 Politički pritisak na RTK https://agk-ks.org/en/cases/presion-politik-ndaj-rtk-prishtine-07.07.2024/
80 AGK: The government has shown the tendency for party control of RTK https://www.koha.net/en/arberi/agk-qeveria-ka-shfaqur-tendencen-per-kontroll-partiak-te-rtk-se
81 AJK: New Process for the Election of RTK's Television Director https://agk-ks.org/en/news/agk-proces-i-ri-per-drejtor-te-televizion-it-ne-rtk/
82 RTK Live. "RTK – Projektbuxheti për vitin 2025 (NB: budget i njëjtë si vitet e fundit)." Facebook, 2024, facebook.com/rtklivecom/videos/855653316440689/.
83 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.

Neprofitni medijski sektor na Kosovu je doživeo ekspanziju, ali, u poređenju sa njim, nije toliko veliki kao privatni sektor. Iako ne postoji zvanični registar, u zemlji posluje nekoliko dobro uspostavljenih neprofitnih medijskih organizacija. Među njima je i K2.0.[84], BIRN[85] i Kallxo[86] Betimi për Drejtësi[87] i Prishtina Insight[88] koji se fokusiraju uglavnom na istraživačko i detaljno novinarstvo, dok se Sbunker[89] i Reporteri[90] pružaju analize i mišljenja. Pored toga, KoSSev portal[91], Romano Avazo[92] i Radio Goraždevac[93] služe nevećinskim zajednicama, osiguravajući raznoliku medijsku zastupljenost. Ovaj pomak ka medijskim modelima zasnovanim na nevladinim organizacijama odražava finansijske izazove sa kojima se suočavaju privatni mediji, jer grantovi i institucionalna podrška ostaju dostupniji neprofitnim organizacijama.

Glavni neprofitni mediji poštuju interne kodekse ponašanja kako bi osigurali uredničku nezavisnost

U poređenju sa privatnim sektorom, glavni neprofitni mediji na Kosovu poštuju interne kodekse ponašanja kako bi održali uređivačku nezavisnost. BIRN i K2.0, posebno, posluju u skladu sa sopstvenim organizacionim statutima, obezbeđujući jasne etičke i profesionalne standarde unutar svojih struktura.[94]

Istraživačko novinarstvo napreduje uglavnom u neprofitnim medijima uprkos izazovima

Istraživačko novinarstvo na Kosovu i dalje funkcioniše prvenstveno kroz neprofitne medijske organizacije, jer su one u boljoj poziciji da obezbede finansiranje i izgrade posvećene timove za dugoročna, detaljna istraživanja. Čak i unutar tradicionalnih televizijskih kuća, istraživački programi često funkcionišu nezavisno po modelu nevladinih organizacija kako bi pristupili međunarodnim grantovima i održali uređivačku autonomiju.[95] Uprkos specifičnim izazovima sa kojima se suočavaju, kao što su veći broj tužbi i češći napadi i kampanje blaćenja od strane zvaničnika i drugih strana, istraživački mediji ostaju jedan od najjačih stubova nezavisnog novinarstva na Kosovu.[96] Međutim, oni zahtevaju više (održivih) finansijskih sredstava i specijalizovanog osoblja kako bi održali visokokvalitetno izveštavanje.

---

84 Kosovo 2.0 https://kosovotvopointzero.com/
85 BIRN Kosovo https://birn.eu.com/network/birn-kosovo/
86 KALLXO.com https://kallxo.com/
87 BETIMI PER DREJTESI https://betimiperdrejtesi.com/
88 PRISHTINA INSIGHT https://prishtinainsight.com/
89 SBUNKER https://sbunker.org/
90 REPORTERIhttps://reporteri.net/
91 KOSSEV https://kossev.info/
92 Radio Romano Avazo https://radioromanoavazo.com/
93 Radio Goraždevac https://www.gorazdevac.com/
94 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
95 KIKS TV program https://klankosova.tv/katemisionet/kiks/
96 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.

B.5 SLOBODA NOVINARA U PROCESU PROIZVODNJE VESTI

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Koliko slobode novinari imaju u odabiru vesti na kojima rade i u odlučivanju koje aspekte priče treba da naglase?
- Kakvi su stavovi novinara o tome u kojoj meri su bili pod uticajem različitih izvora uticaja?
- Da li novinari prijavljuju pritisak i cenzuru od strane urednika? Da li su novinari podlegli samocenzuri zbog straha ili gubitka posla ili drugih rizika?

Uređivačka sloboda na Kosovu i dalje je ograničena samocenzurom i komercijalnim interesima

Nivo uređivačke slobode za novinare na Kosovu ostaje uglavnom nepromenjen u odnosu na prethodnu godinu. Iako se novinari osećaju slobodnim da predlažu priče, veoma su oprezni kada oblikuju svoju naraciju, posebno kada je u pitanju kritička perspektiva.[97] Samocenzura i dalje predstavlja problem, posebno među novinarima koji rade za medije povezane sa poslovnim interesima, gde na uredničke stavove mogu uticati finansijski i komercijalni prioriteti. Ovaj obrazac oklevanja i indirektnog pritiska sugeriše da, uprkos odsustvu otvorenih ograničenja, medijskom okruženju i dalje nedostaje potpuna urednička nezavisnost, posebno u privatnim medijima.

Finansijski i politički interesi vlasnika medija suptilno utiču na prioritete redakcija

Tokom diskusija u fokus grupama, učesnici su primetili da, iako novinari ne doživljavaju direktan uredničkи pritisak, finansijski i politički interesi vlasnika medija i dalje mogu na suptilne načine uticati na prioritete redakcija.[98] Novinari su svesni ovih uticaja, ali pokušavaju da se snađu u njima dok održavaju profesionalni integritet. Mnogi biraju da napuste posao umesto da ugroze svoju etiku, pokazujući da daju prioritet nezavisnom izveštavanju uprkos izazovima.

Nedostatak zaštite rada i medijska klima dovode do opreznog izveštavanja uprkos retkim direktnim pritiscima

Činjenica da se novinari na Kosovu otvoreno ne identifikuju kao samocenzurisani, ali mnogi priznaju da ponekad izbegavaju određene teme, posebno zbog zabrinutosti za sigurnost posla ili neizvesnosti u vezi sa svojim pravima na

97 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
98 Isto.

radnom mestu, ostaje jedan od glavnih izazova za ANK.[99] Iako se direktan urednički pritisak retko prijavljuje, nedostatak jasne zaštite rada i opšta medijska klima mogu dovesti do opreznog izveštavanja, čak i ako novinari to ne vide kao samocenzuru.

B.6 RADNI POLOŽAJ NOVINARKI

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li novinarke rade u lošijim uslovima u poređenju sa svojim muškim kolegama? Koliko su im visoke plate u poređenju sa muškim?
- Da li žene imaju tendenciju da zauzimaju vodeće uredničke pozicije u redakcijama, koliko i muškarci?
- Da li su izloženi specifičnim pritiscima zasnovanim na polu?

Novinarke na Kosovu suočavaju se sa brojnim izazovima koji utiču na njihovo profesionalno okruženje i napredovanje u karijeri.

Prema izveštaju „Položaj i bezbednost novinarki na Kosovu“, novinarke na Kosovu se suočavaju sa značajnim izazovima u svom profesionalnom okruženju.[100] Rezultati razgovora sa Mrežom novinarki Kosova ukazuju na to da, iako žene i muškarci primaju jednake početne plate, postoji razlika u napredovanju u karijeri.[101] Kako se rang i plata povećavaju na pozicijama, muškarci se češće unapređuju na više uredničke i rukovodeće pozicije, ostavljajući žene nedovoljno zastupljenim na vodećim redakcijskim pozicijama.[102]

Uprkos izvesnom napretku, rodne razlike i dalje postoje u rukovodećim i ulogama odlučivanja u redakcijama, što ograničava uticaj i vidljivost žena.

Tokom perioda izveštavanja, zastupljenost žena na vodećim uredničkim pozicijama u kosovskim redakcijama odražava samo skroman napredak u poređenju sa prethodnom godinom. Iako je više žena prisutno na srednjim menadžerskim pozicijama i ulogama koordinatora redakcija, rodne razlike ostaju evidentne na višim uredničkim i izvršnim nivoima. Mnoge novinarke i dalje se suočavaju sa strukturnim preprekama koje ograničavaju njihovo napredovanje, uključujući rodne stereotipe, nedostatak institucionalne

99 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.
100 Asocijacija novinara Kosova. Položaj i bezbednost novinarki na Kosovu. Asocijacija novinara Kosova, 2023, agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf.
101 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine i diskusija sa novinarkama
102 Isto.

podrške i odsustvo transparentnih mehanizama za unapređenje.[103] Pored toga, žene su često nedovoljno zastupljene u procesima donošenja odluka i retko zauzimaju pozicije glavnih urednika ili vlasnika medija, posebno u velikim privatnim medijima. Ova nedovoljna zastupljenost doprinosi nedostatku rodno osetljivih uredničkih politika i ograničava vidljivost pitanja koja pogađaju žene u izveštavanju. Iako postoje pojedinačne priče o uspehu, one još uvek ne odražavaju sistemske promene. Upornost ovih razlika ističe potrebu za ciljanim institucionalnim reformama i jačim merama za rodnu ravnopravnost unutar medijskih organizacija.[104] Za razliku od prethodnih percepcija da se rodna ravnopravnost u rukovodstvu poboljšava, nalazi iz 2024. godine ukazuju na to da stakleni plafon ostaje izazov, posebno zbog nedostatka statističkih podataka koji prate rodnu raspodelu na vodećim pozicijama u redakcijama.[105] Ipak, žene su i dalje veoma vidljive u terenskom izveštavanju, ali ne i u emisijama u udarnom terminu.

Rodno zasnovano uznemiravanje i dalje ugrožava bezbednost i dobrobit novinarki, utičući na njihov profesionalni život i razvoj karijere.

Jedna od najhitnijih briga identifikovanih u izveštaju o proceni potreba za novinarke na Kosovu je uznemiravanje zasnovano na polu, kako u redakcijama tako i na internetu. Mnoge novinarke navode da doživljavaju seksističke uvrede i pretnje na društvenim mrežama, što ne samo da utiče na njihovo lično blagostanje već i na njihov profesionalni ugled.[106] Pored toga, uznemiravanje na radnom mestu ostaje značajan problem, stvarajući okruženje u kojem se žene osećaju potcenjeno i bez podrške. Napredovanje u karijeri takođe predstavlja izazove, jer muškarci i dalje dominiraju na vodećim pozicijama u medijima, što ograničava mogućnosti žena da pređu na pozicije donošenja odluka. Rezultati dodatno ističu poteškoće u balansiranju profesionalnih i ličnih odgovornosti, posebno za majke, zbog nedostatka institucionalne podrške i stalnih rodnih očekivanja u industriji.[107]

---

103 Asocijacija novinara Kosova. Položaj i bezbednost novinarki na Kosovu. Asocijacija novinara Kosova, 2023, agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf.

104 Isto, i tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. i diskusija sa ženama novinarkama

105 Asocijacija novinara Kosova. Položaj i bezbednost novinarki na Kosovu. Asocijacija novinara Kosova, 2023, agk-ks.org/site/assets/files/3619/position_and_safety_of_women_journalists_in_kosovo_final_en.pdf.

106 Isto.

107 Isto.

C. BEZBEDNOST NOVINARA

C.1 NOVINARI I MEDIJSKI AKTERI IMAJU PRISTUP TRENUTNIM I EFIKASNIM ZAŠTITNIM MERAMA KADA SU UGROŽENI

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li su nadležne državne institucije uspostavile efikasne mehanizme (telefonsku liniju za hitne slučajeve, kontakt tačku za hitne slučajeve ili slično) putem kojih svi pojedinci, uključujući novinare i medijske aktere, mogu lako i odmah prijaviti govor mržnje i ozbiljne pretnje po život?

- Ako jeste, koliko je novinara prijavilo pretnje putem takvih mehanizama? Da li su institucije reagovale na odgovarajući način i odmah? Koje mere su institucije preduzele?

- Da li je bilo primera kada nadležna institucija (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Državni inspektorat rada, Javni tužilac itd.) nije obradila/prihvatila prijavu novinara ili medija zbog kršenja njihovih prava?

Kosovska policija i dalje je glavno zvanično telo za novinare da prijave govor mržnje i ozbiljne pretnje, iako i dalje nedostaju specijalizovani mehanizmi podrške.

Do ove godine, Kosovska policija ostaje glavna državna institucija gde novinari mogu da prijave govor mržnje i ozbiljne pretnje po život. Ipak, Asocijacija novinara Kosova služi kao ključna kontaktna tačka za prijavljivanje takvih slučajeva. Međutim, nisu uspostavljeni specijalizovani mehanizmi poput namenskih telefonskih linija za hitne slučajeve za novinare. Nedostatak prilagođenih kanala za prijavljivanje i loša koordinacija između institucija doveli su do razlika u registraciji slučajeva i reagovanju, ostavljajući novinare da se osećaju nezaštićeno[108] od pretnji i govora mržnje na internetu.

Značajni nedostaci i dalje postoje u izveštavanju i koordinaciji podataka između Kosovske policije i Asocijacije novinara Kosova, što utiče na upravljanje slučajevima i bezbednost novinara.

Tokom 2024. godine, neslaganja između baza podataka Kosovske policije i Asocijacije novinara Kosova ostala su evidentna, jer novinari nisu dosledno prijavljivali incidente obema institucijama. Dok je 53 slučaja[109] prijavljeno je ANK, zvanično je zabeleženo samo 12[110] od strane Kosovske policije. Od njih, nekoliko je još uvek pod istragom, dok su

108 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
109 Asocijacija novinara Kosova, baza podataka
110 Kosovska policija, baza podataka

drugi prosleđeni tužilaštvu. (Čekaju se podaci od tužilaštva za 2024. godinu - biće dostupni za sledeći nacrt). Uprkos praznini u izveštavanju, KP se i dalje smatra jednom od institucija koje najbrže reaguju[111] kada je u pitanju rešavanje slučajeva koji uključuju novinara.

Iako vlasti nisu odbile da obrade žalbe novinara, sistemske slabosti i nedosledni odgovori potkopavaju zaštitu i blagovremena rešenja.

Nije bilo poznatih slučajeva da su vlasti odbijale da obrade izveštaje novinara o kršenju prava tokom 2024. godine. Međutim, institucionalni odgovor je i dalje nedosledan, sa kašnjenjima u rešavanju pretnji i kršenja pravila na radu. Državni inspektorat rada, na zahtev pravnog savetnika ANK[112], je obradio neke anonimne žalbe novinara, ali sistemska zaštita je i dalje slaba, ostavljajući mnoge slučajeve nerešenim.

C.2 NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI AKTERI (ČIJI SU ŽIVOTI ILI FIZIČKI INTEGRITET U STVARNOJ I NEPOSREDNOJ OPASNOSTI) IMAJU PRISTUP POSEBNOJ ZAŠTITI ILI MEHANIZMIMA BEZBEDNOSTI

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li postoji mehanizam zaštite/bezbednosti na nacionalnom nivou, sa kapacitetom da pruži fizičku zaštitu pojedincima koji su u opasnosti, uključujući novinare (posebno one koji rade na korupciji i organizovanom kriminalu)?

- Da li postoji postupak sistematske procene rizika kako bi se identifikovale specifične potrebe zaštite novinara ili bilo kog drugog građanina koji je žrtva?

- Da li postoje dostupne vrste organizacija za pomoć i podršku koje blagovremeno pružaju takvu pomoć žrtvi?

Odsustvo mehanizma zaštite na nacionalnom nivou pojačava rizike sa kojima se suočavaju novinari na Kosovu, navodi Asocijacija novinara Kosova.

Prema Asocijaciji novinara Kosova, nedostatak mehanizma na nacionalnom nivou posvećenog obezbeđivanju zaštite i bezbednosti novinara na Kosovu čini rad novinara u težim uslovima.[113] Trenutno ne postoji formalni sistem za pružanje fizičke zaštite novinarima koji su u opasnosti, što ostavlja medijske profesionalce ugroženim po pitanju pretnji, napada i zastrašivanja. ANK je kontinuirano, kroz zastupanje, isticala hitnu potrebu za institucionalnim merama koje se

111 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine
112 Intervju sa Yll Zekaj, pravnim zastupnikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025, 12.01.2025
113 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.

bave specifičnim rizicima sa kojima se novinari suočavaju, obezbeđujući bezbednije radno okruženje za štampu.

Kosovu nedostaje formalni proces procene rizika za sistematsko identifikovanje i ublažavanje pretnji po bezbednost novinara.

Kosovo još uvek nema strukturiranu proceduru procene rizika kako bi se identifikovale i rešile specifične potrebe zaštite novinara i drugih građana koji se suočavaju sa pretnjama. Odsustvo takvog mehanizma i dalje stvara značajne praznine u bezbednosnim merama, što otežava procenu rizika i sprovođenje preventivnih mera. Uspostavljanje sistematskog pristupa proceni rizika ostaje ključno za poboljšanje zaštite novinara i ublažavanje potencijalnih opasnosti.

Specijalizovana pravna zaštita i sistemi podrške za novinare i dalje nedostaju, što ih čini ranjivim uprkos postojećim opštim zakonima.

Novinarima na Kosovu i dalje nedostaje specijalizovana pravna zaštita prilagođena rizicima sa kojima se suočavaju. Iako Krivični zakon Kosova pruža opšte pravne zaštite koje se primenjuju na sve pojedince,[114] uključujući i novinare, nije uspostavljen nijedan poseban državni mehanizam koji bi osigurao njihovu bezbednost ili ponudio specijalizovane usluge podrške u slučajevima pretnji ili napada. Osim Kosovske policije, ne postoje posvećene institucije koje pružaju ciljanu zaštitu novinarima, ostavljajući ih izloženim rizicima bez strukturiranog odgovora vlasti.

C.3 NOVINARKE IMAJU PRISTUP PRAVNIM MERAMA I MEHANIZMIMA PODRŠKE KADA SE SUOČE SA PRETNJAMA, UZNEMIRAVANJEM I RODNO ZASNOVANIM NASILJEM

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li je Istanbulska konvencija uključena u nacionalno zakonodavstvo? Ako jeste, koje su preventivne mere predviđene zakonom za sprečavanje i rešavanje bilo kog oblika rodno zasnovanog nasilja?
- Da li državne institucije pružaju besplatnu pravnu pomoć i druge korisne informacije svim ženama koje su izložene pretnjama, uznemiravanju ili nasilju zasnovanom na polu?
- Da li su se novinarke (žrtve uznemiravanja, pretnji ili napada) obraćale institucijama za savet, pravnu pomoć ili

114 Republika Kosovo. Krivični zakon Republike Kosovo, Zakonik br. 06/L-074. Službeni glasnik Republike Kosovo, GZK, 2020, gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413&langid=2.

zaštitu? Da li su institucije na odgovarajući način odgovorile na njihove zahteve?

Kosovo je formalno uključilo Istanbulsku konvenciju u svoj pravni okvir, uspostavljajući čvrst temelj za rešavanje problema rodno zasnovanog nasilja.

Istanbulska konvencija je uključena u nacionalno zakonodavstvo Kosova i direktno se primenjuje[115], kako je naglašeno u članu 22 Ustava. Skupština Kosova ga je formalno usvojila 25. septembra 2020. godine,[116] kroz Ustavni amandman br. 26,[117] dajući mu prednost nad nacionalnim zakonima u slučajevima sukoba. Prema članu 5 Konvencije, Kosovo je obavezno da spreči, istraži, kazni i obezbedi nadoknadu za dela rodno zasnovanog nasilja, uključujući i ona koja su počinili i državni i nedržavni akteri. Lokalno, član 7 Ustava[118] garantuje rodnu ravnopravnost, a nasilje zasnovano na polu klasifikuje se kao diskriminacija prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti. Pored toga, porodično nasilje je kriminalizovano prema Krivičnom zakoniku Kosova (06/L-074, 2019)[119]. Međutim, uprkos ovim zakonskim odredbama, izazovi u implementaciji i dalje postoje, a specijalizovani mehanizmi zaštite ostaju ograničeni.

Dok državne institucije nude opštu pravnu pomoć ženama, novinarke nemaju pristup prilagođenoj pravnoj podršci koja se bavi njihovim jedinstvenim rizicima.

Državne institucije na Kosovu pružaju opštu pravnu pomoć i podršku ženama koje se suočavaju sa pretnjama, uznemiravanjem ili nasiljem zasnovanim na polu, ali nije dostupna specijalizovana pomoć za novinarke. Kancelarija za zaštitu žrtava u okviru Državnog tužilaštva[120] zastupa žrtve rodno zasnovanog nasilja, dok Agencija za besplatnu pravnu pomoć (FLAA) nudi besplatnu pravnu pomoć onima koji je ne mogu priuštiti.[121] Institucija ombudsmana takođe služi kao mehanizam za prijavljivanje kršenja prava. Međutim, ne postoje prilagođene usluge pravne podrške posebno namenjene novinarkama, što ih ostavlja da se oslanjaju na postojeće opšte mehanizme dostupne svim građanima. Osnovana u oktobru 2024. godine, Mreža novinarki Kosova, koju je osnovala Asocijacija novinara Kosova, pokrenula je inicijativu za pružanje besplatne pravne pomoći i podrške posebno novinarkama, rešavajući probleme rodno zasnovanih pretnji i uznemiravanja na radnom mestu u medijskom sektoru.[122]

---

115 Kosovski pravni institut. Istanbulska konvencija u presudama sudova na Kosovu. Kosovski pravni institut, mart 2023, kli-ks.org/wp-content/uploads/2023/03/Istanbulska-konvencija-u-presudama-sudova-na-Kosovu_ENG.pdf.

116 "Konventa e Stambollit përfshihet në Kushtetutën e Kosovës." Radio Evropa e Lirë, 25 Sept. 2020, https://www.evropaelire.org/a/30858218.html.

117 Memorandum nakon misije komesara na Kosovu*. Savet Evrope https://rm.coe.int/memorandum-on-kosovo-following-a-mission-to-the-country-from-30-may-to/1680a88e42

118 Ustav Republike Kosovo. Skupština Republike Kosovo, 9. april 2008. godine, https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702.

119 Ustav Republike Kosovo. Skupština Republike Kosovo, 9. april 2008. godine, https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702.

120 Kancelarija za zaštitu i pomoć žrtvama. Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vlada Republike Kosovo,https://antitrafikimi.rks-gov.net/f/56/Office-for-Victim-Protection-and-Assistance.

121 Agjencia për Ndihmë Juridike Falas. Ministry of Justice, Government of the Republic of Kosovo, https://anjf.rks-gov.net/.

122 „"AJK establishes the Network of Women Journalists of Kosova." Association of Journalists of Kosovo, 25 Mar. 2025, https://agk-ks.org/en/news/agk-ja-themelon-rrjetin-e-grave-gazetare-te-kosoves/.

Uprkos pristupu opštoj pravnoj zaštiti, novinarke na Kosovu se suočavaju sa različitim pretnjama koje odražavaju i lično i profesionalno ciljanje.

Na osnovu nalaza Asocijacije novinara Kosova za 2024. godinu, novinarke imaju pristup istim pravnim merama i mehanizmima podrške kao i druge žene koje nisu novinarke, bez ikakvog prioritetizovanja. Iako novinarke veruju da ne postoje razlike zasnovane na polu u načinu na koji institucije rešavaju njihove slučajeve, priroda pretnji sa kojima se susreću sugeriše da je verovatnije da će biti meta na ličnom nivou, a ne isključivo profesionalno, kao što se vidi u slučajevima koji uključuju novinare muškarce.[123]ANK je dokumentovala 13 slučajeva u koje su umešane novinarke, što je povećanje u odnosu na 11 u 2023. godini. Od njih, pet incidenata je uključivalo grupne napade, što ističe stalne izazove sa kojima se suočavaju žene u novinarstvu. Primetno je da su dve novinarke zatražile potpunu anonimnost zbog svoje umešanosti u onlajn kampanje blaćenja sa seksističkim prizvukom; ovi slučajevi su direktno prijavljeni policiji bez javnog objavljivanja. Značajan slučaj uključivao je novinarku Ardiana Thaçi-Mehmeti, čiji je broj telefona, nakon istrage Telegram grupe „Albkings“, poznate po deljenju eksplicitnog sadržaja bez pristanka, procureo unutar grupe.[124] Ovaj čin je doveo do brojnih uznemirujućih poziva i poruka, ugrožavajući njenu bezbednost i pokušavajući da je ućutkaju. ANK je osudila ovo kršenje zakona i pozvala vlasti da preduzmu hitne mere. Kao odgovor, Jedinica za sajber kriminal Kosovske policije pokrenula je istragu, što je rezultiralo hapšenjem EN, jednog od administratora grupe, pod optužbom za krađu identiteta i distribuciju eksplicitnih materijala bez pristanka. On ostaje u pritvoru dok se istraga nastavlja.[125]

C.4 USPOSTAVLJENA JE PRAKSA REDOVNE JAVNE OSUDE PRETNJI I NAPADA NA NOVINARE I MEDIJE

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li su državne institucije i najuticajnije političke stranke uspostavile redovnu praksu javne osude pretnji i napada na novinare i druge medijske aktere?

- Da li javni zvaničnici, politički lideri i političari uopšte u svojim javnim izjavama jasno i eksplicitno osuđuju napade na novinare i obeshrabruju potencijalne počinioce?

---

123 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine i diskusija sa novinarkama

124 „AGK reacts to the distribution of the journalist's number by the 'Albkings' group." KALLXO.com, 11 June 2025, https://kallxo.com/lajm/agk-reagon-ndaj-shperndarjes-se-numrit-te-gazetares-nga-grupi-albkings/

125 "I vazhdohet paraburgimi edhe për dy muaj të dyshuarit si një nga administratorët e grupit 'AlbKings'." KALLXO.com, 11 June 2025, https://kallxo.com/lajm/i-vazhdohet-paraburgimi-edhe-per-dy-muaj-te-dyshuarit-si-nje-nga-administratoret-e-grupit-albkings/.

- Da li javni službenici stvaraju atmosferu u kojima se novinari (posebno istraživački) ne osećaju bezbedno i slobodno da obavljaju svoj posao (na primer, koristeći provladine medije u tu svrhu)?

Kosovske institucije zvanično priznaju napade na novinare kao kršenje slobode izražavanja, ali njihovim odgovorima nedostaje doslednost i efikasnost.

Kosovske institucije su nastavile da prepoznaju napade na novinare kao kršenje slobode izražavanja i ljudskih prava, ali su njihovi odgovori ostali nedosledni. Iako su neki slučajevi priznati, nije učinjen sistematski napor da se redovno osuđuju pretnje ili nasilje nad novinarima. Politički lideri i zvaničnici često su ćutali, a u nekim slučajevima su bili direktno uključeni u kampanje blaćenja ili pritisak na medije.[126] Rastuća zabrinutost je da je više od polovine prijavljenih slučajeva uključivalo javne službenike ili državne predstavnike, što je doprinelo sve neprijateljskijem okruženju za novinare. Nedostatak odgovornosti za ove napade podstakao je kulturu nekažnjivosti, gde su se novinari suočavali sa verbalnim, onlajn i institucionalnim uznemiravanjem bez posledica za počinioce. Iako institucije nisu preduzele korake da obuzdaju antinovinarsku retoriku, politički motivisani narativi usmereni na diskreditovanje nezavisnih medija su se intenzivirali. Ova neaktivnost, u kombinaciji sa rastućim neprijateljstvom javnih ličnosti, dodatno je oslabila slobodu štampe na Kosovu.[127]

Uprkos stalnim pretnjama, javni zvaničnici retko osuđuju napade na novinare, a politička opozicija je aktivno dovodila u pitanje regulatorne okvire medija.

Javni zvaničnici nisu javno osudili napade na novinare; međutim, u neobičnom potezu, jedna politička stranka je formalno osporila zakon koji se odnosi na medije na Kosovu. Najveća opoziciona stranka, PDK, osporila je Zakon o Nezavisnoj medijskoj komisiji pred Ustavnim sudom.[128] Iako zvaničnici obično reaguju na fizičke napade na novinare, ove godine čak ni na te incidenti nije reagovano. Uprkos ponovljenim pozivima Asocijacije novinara Kosova (ANK) koji pozivaju političare da se uzdrže od retorike koja ugrožava medijske profesionalce, državni zvaničnici i uticajne ličnosti ne samo da su ignorisali ove apele već su dodatno eskalirali svoj neprijateljski jezik. Umesto da promovišu bezbednije okruženje za novinare, njihove izjave su doprinele atmosferi straha i zastrašivanja.[129]

Asocijacija novinara Kosova dokumentovala je brojne slučajeve pretnji i napada, od kojih su mnogi povezani sa javnim i političkim ličnostima, što signalizira pogoršanje okruženja za slobodu medija.

---

126 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.
127 Isto
128 PDK šalje zakone o NMK, TSK-u i statutu UP Ustavnom sudu, Radio Slobodna Evropa, 18. jul 2024. https://www.evropaelire.org/a/pdk-kushtetuese-ligje-kpm-kpk-/33041705.html
129 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

Asocijacija novinara Kosova dokumentovala je 53 slučaja pretnji ili napada na novinare. Od toga, 12 incidenata je pripisano javnim zvaničnicima, 3 državnim zvaničnicima, a 14 javnim ličnostima. U avgustu 2024. godine, Asocijacija novinara Kosova osudila je javni poziv predsednice Vjosa Osmani na istragu medija Nacionale i njegovog direktora Berat Buzhala, nakon njihovog izveštavanja o incidentu u Uroševcu. Asocijacija novinara Kosova ovo je smatrala opasnim i neprihvatljivim presedanom, koji odražava izazove sa kojima se suočavaju medijski profesionalci kada izveštavaju o osetljivim pitanjima koja uključuju javne ličnosti. Generalni direktor RTK, Shkumbin Ahmetxhekaj, podneo je ostavku, navodeći kao razlog višemesečni politički pritisak, što je izazvalo zabrinutost zbog mešanja vlade u javni emiter. U julu 2024. godine, kosovska ministarka pravde, Albulena Haxhiu, uputila je članak javnog emitera RTK Tužilaštvu na istragu. U članku, koji je prvobitno objavio bosanski medij „Slobodna Bosna“, a ponovo objavila RTK, navodi se da su dva kosovska medijska domaća vlasnika „Nacionale“ i „Periskopi“, Berat Buzhala i Ilir Mirena, dobili problematično finansiranje od srpskih vlasti.[130] ANK je ovu akciju ministarke Haxhiu doživela kao napad na slobodu medija i mešanje u pravosudni sistem. ANK je javno kritikovala postupke ministarke, ističući zabrinutost zbog potencijalnog zastrašivanja novinara i medijskih kuća.[131] Takve akcije i neosnovani članci protiv medija ističu zabrinutost zbog slobode medija i političkog uticaja na Kosovu. Premijer Albin Kurti je takođe optužio medije da šire lažne vesti i da ih „plaćaju prošli režimi“, što dodatno podstiče neprijateljstvo prema nezavisnom novinarstvu.[132]

C.5 POLICIJSKE VLASTI SU OSETLJIVE NA PITANJE ZAŠTITE NOVINARA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li su policajci obrazovani i upoznati sa osnovnim međunarodnim standardima ljudskih prava i ulogom novinara u demokratskom društvu?
- Da li su policijske vlasti usvojile protokole ili smernice kojima se zabranjuje uznemiravanje, zastrašivanje ili fizički napadi na novinare?
- Da li su policajci prošle godine posvetili dužnu pažnju pitanju bezbednosti novinara? Da li je u skorije vreme bilo

130 Kosovska vladajuća stranka i emiter optuženi za „klevetanje“ dva medija, Balkan insight, 24.07.2024,https://balkaninsight.com/2024/07/24/kosovos-ruling-party-broadcaster-accused-of-smearing-two-media/

131 AGK reacts: Minister Haxhiu’s statement about the “matter” in the Prosecutor’s Office against the media is scandalous. https://koso-vapress.com/en/reagon-agk-ja-skandaloz-deklarimi-i-ministres-haxhiu-per-lenden-ne-prokurori-kunder-medieve

132 ANK osuđuje opasan jezik premijera Kurtija protiv medija https://agk-ks.org/en/news/agk-ja-e-denon-gjuhen-e-rrezikshme-te-kryeministrit-kurti-kunder-medieve/

slučajeva neosnovanog pritvaranja novinara od strane policije?

- Da li su policijske vlasti generalno pokazale pozitivan stav prema saradnji sa novinarskim udruženjima?

Napori za poboljšanje odnosa i saradnje između Kosovske policije i medija su u toku, sa fokusom na povećanje bezbednosti novinara i promociju profesionalnog ponašanja tokom izveštavanja.

U aprilu 2024. godine, Misija OEBS-a na Kosovu organizovala je petodnevni kurs obuke o izveštavanju o krizama za novinare, medijske radnike i pripadnike Kosovske policije. Cilj ove inicijative bio je da se unaprede veštine učesnika u tačnom i bezbednom izveštavanju tokom kriznih situacija. Obuka je obuhvatala interaktivne sesije i praktične vežbe, uz doprinose instruktora Specijalne jedinice Kosovske policije. Ovaj napor odražava tekuće inicijative za poboljšanje odnosa sa medijima i saradnje između Kosovske policije i novinara.[133] Štaviše, Odeljenje za bezbednost i javnu sigurnost u okviru Misije OEBS-a na Kosovu organizovalo je, podržalo i finansiralo nekoliko programa obuke za policajce u svim regionima Kosova.[134] Generalno, iako su ovi napori doprineli poboljšanju odnosa sa medijima unutar KP, i dalje postoji prepoznata potreba za daljom obukom kako bi se osiguralo da su policajci obrazovani i upoznati sa osnovnim međunarodnim standardima ljudskih prava i ulogom novinara u demokratskom društvu.

Kosovska policija je potvrdila svoju posvećenost bezbednosti novinara kroz protokole kojima se zabranjuje uznemiravanje, pretnje ili nasilje, i dodeljivanjem službenika za praćenje povezanih slučajeva. Kosovska policija je takođe nastavila da koordinira sa medijima i grupama civilnog društva kako bi reagovala na incidente i ojačala preventivne napore.

Tokom 2024. godine nije bilo prijavljenih slučajeva neosnovanog pritvaranja novinara od strane KP. Međutim, jedan incident u Vitini uključivao je policajca KP koji je pretio novinaru Irfan Maliqi tokom izveštavanja o javnom događaju, što je izazvalo zabrinutost zbog ponašanja pojedinih policajaca.[135] Iako ovo nije podrazumevalo pritvaranje, istaklo je potrebu za većom osetljivošću policije prema novinarima. Generalno, KP nije vršila nezakonita hapšenja, ali takvi slučajevi naglašavaju važnost kontinuirane obuke[136] i odgovornost za zaštitu bezbednosti novinara. Prema ANK, KP se ističe kao najkooperativnija institucija. Pored određene kontakt osobe unutar KP, ANK ima slobodu da se obrati kancelariji za informisanje i odnose s javnošću ove institucije

133 Misija OEBS-a na Kosovu obučava novinare i policajce o izveštavanju o krizama https://www.osce.org/mission-in-kosovo/567728

134 POLCON je održao seriju obuka za preko 100 viših službenika Kosovske policije u okviru sprovođenja projekta Misije OEBS-a na Kosovu https://vvv.facebook.com/polconconsultanci/posts/polcon-mbайti-nj%C3%AB-seri-t%C3%AB-trajnimeve-p%C3%ABr-mbi-100-oficer%C3%AB-t%C3%AB-lart%C3%AB-t%C3%AB-kosovo-poli/1000419515426937/

135 Pretnje novinaru Irfan Maliqi https://agk-ks.org/en/cases/kercenime-ndaj-gazetarit-irfan-maliqi-viti-01.10.2024/

136 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Udruženja novinara Kosova, 12.01.2025.

za slučajeve koji se odnose na novinare.[137] ANK dosledno prati slučajeve novinara svakih šest meseci i po potrebi.

C.6 SPECIJALIZOVANE ISTRAŽNE JEDINICE I/ILI SLUŽBENICI SU OPREMLJENI RELEVANTNIM STRUČNIM ZNANJEM ZA ISTRAGU NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li postoje posebne jedinice/zaposleni u policiji i tužilaštvima posvećene istragama i krivičnom gonjenju nasilja nad novinarima? Da li su te jedinice ili zaposleni opremljeni potrebnim resursima i znanjem?
- Da li policija i tužioci imaju neophodno razumevanje krivičnih dela koja se primenjuju na nasilje i napade na novinare? Da li su usvojene smernice ili drugi dokumenti kako bi se obezbedilo efikasno otkrivanje i krivično gonjenje agresije i nasilja nad novinarima?
- Da li postoji saradnja između osoblja nadležnih institucija po pitanju istrage pretnji i napada na novinare?

Uspostavljeni su mehanizmi koordinacije između ključnih institucija kako bi se rešile pretnje i napadi na novinare, sa ciljem poboljšanja napora za praćenje i reagovanje.

Imenovani koordinatori u okviru KP i Tužilaštva nastavili su da se bave slučajevima koji uključuju novinare, posebno kada su bili žrtve pretnji ili napada, dok je ANK pratio dešavanja na polugodišnjem nivou i koordinirao sa KP, Tužilaštvom i SSK radi usklađivanja podataka. Međutim, pravosudnom sistemu i dalje nedostaje posebna jedinica usmerena isključivo na bezbednost novinara, i dok koordinatori igraju ključnu ulogu, izazovi u pogledu resursa, obuke i koordinacije i dalje postoje.

Efikasna istraga i krivično gonjenje zločina protiv novinara zahtevaju formalizovane procedure i povećanu svest unutar agencija za sprovođenje zakona.

Iako je postignut napredak u institucionalnoj saradnji, i dalje postoje praznine u razumevanju i postupanju sa krivičnim delima vezanim za nasilje nad novinarima. Ne postoje formalne smernice ili posebni protokoli koji bi podržali efikasnu istragu i krivično gonjenje takvih slučajeva. Nedostatak strukturiranog mehanizma za reagovanje i ograničena svest među organima za sprovođenje zakona i dalje potkopavaju bezbednost novinara.[138] Napori da se ovo poboljša, uključujući međuinstitucionalnu koordinaciju, su u toku, ali jasan, primenljiv okvir još uvek nedostaje.

137 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Udruženja novinara Kosova, 12.01.2025.
138 Isto

Saradnja između Asocijacije novinara Kosova (ANK), Kosovske policije i Sudskog saveta Kosova se jača, iako i dalje postoje izazovi u identifikaciji slučajeva i upravljanju podacima.

Saradnja između ANK, KP i SSK nastavljena je kroz redovnu i strukturiranu komunikaciju. Iako SSK i dalje ima poteškoća da identifikuje sve relevantne slučajeve koji uključuju novinare, počeo je da koristi internu bazu podataka koju je razvio pravni službenik ANK kao referentni alat za približno izračunavanje zvaničnih podataka za izveštajnu godinu.[139] Ovo je poboljšalo praćenje slučajeva, čak i ako formalni mehanizam još uvek nedostaje.

C.7 ISTRAGE OZBILJNIH FIZIČKIH NAPADA NA NOVINARE I DRUGE MEDIJSKE AKTERE SPROVODE SE EFIKASNO (NEZAVISNO, TEMELJNO I BRZO)

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li su istrage nezavisne od onih koji su umešani u događaje? Da li su istrage sveobuhvatne i da li se bave svim relevantnim okolnostima događaja, uključujući političku motivaciju i moguće veze između nasilja i obavljanja novinarskih aktivnosti od strane žrtve?
- Da li su istrage brze kako bi se pokazalo da je takvom zločinu dodeljen najveći prioritet i kako bi se obezbedili kvalitetni dokazi?
- Da li se proceduralni rokovi odugovlače na štetu istrage slučaja? Da li se napadi na novinare kvalifikuju kao odgovarajuće krivično delo?

Kosovski pravni okvir nalaže temeljne i nepristrasne istrage napada na novinare, ali praktični nedostaci potkopavaju ove zahteve.

Iako kosovski pravni okvir zahteva da istrage napada na novinare budu nezavisne i sveobuhvatne, u praksi zabrinutost i dalje postoji. Istragama često nedostaje dubina i profesionalizam, a sudovi obično izriču blage kazne poput novčanih kazni ili uslovnog otpusta. Tužioci se obično fokusiraju isključivo na počinioca, bez potpunog ispitivanja političkih motiva ili veza sa profesionalnim radom novinara.[140] Interno praćenje od strane ANK dodatno ukazuje na to da se relevantne pozadinske okolnosti često zanemaruju, što slabi odgovornost i doprinosi klimi nekažnjivosti.

139 Sastanak sa predstavnicima SSK
140 Intervju sa Yll Zekaj, pravnim zastupnikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025, 12.01.2025

Uprkos formalnim direktivama koje daju prioritet krivičnim delima povezanim sa novinarima, nedosledne prakse krivičnog gonjenja i dalje slabe ishode slučajeva.

Uprkos direktivama vršioca dužnosti glavnog državnog tužioca da se krivičnim delima protiv novinara da prioritet, praktično poštovanje od strane tužilaštava je ostalo nedosledno. Uočava se da, iako su napadi na novinare privlačili pažnju organa za sprovođenje zakona i pravosudnih organa, određeni nivo nekažnjivosti je i dalje postojao, delimično zbog izazova u istrazi složenih slučajeva, posebno u severnim regionima.[141]

Kašnjenja u postupcima i pogrešna klasifikacija prekršaja doprinose neadekvatnoj odgovornosti i obeshrabruju novinare da koriste pravnu zaštitu.

Iako Krivični zakonik na Kosovu[142] predviđa jasne rokove za rešavanje slučajeva, proceduralna kašnjenja su i dalje uobičajena, posebno u slučajevima koji uključuju novinare. Procenjeno je da napadi nisu uvek pravno kvalifikovani prema težini prekršaja, što često rezultira blažim optužbama i nedovoljnom odgovornošću.[143] Istrage su često spore i nepotpune, što obeshrabruje pravne postupke od strane pogođenih novinara.[144] Međutim, uprkos institucionalnoj pažnji, izvesni stepen nekažnjivosti i dalje postoji zbog slabih istraga i pogrešne klasifikacije slučajeva – posebno u osetljivim ili politički eksponiranim kontekstima.[145]

C.8 NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI AKTERI SU EFIKASNO ZAŠTIĆENI OD RAZLIČITIH OBLIKA ONLAJN UZNEMIRAVANJA

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Koje su dostupne zakonske mere za rešavanje različitih oblika uznemiravanja na mreži? Da li je zaštita od uznemiravanja regulisana krivičnim zakonikom kao krivično delo? Koji oblici uznemiravanja su eksplicitno regulisani u zakonodavstvu?

- Koje vrste incidenata onlajn uznemiravanja su novinari prijavili u protekloj godini?

---

141 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Kosovo* 2024 Report. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo%20Report%202024.pdfgodinu.https://enlargement.ec.europa.eu/document/dovnload/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo%20Report%202024.pdf

142 KRIVIČNI ZAKONIK BR. 04/L-123 https://www.kosovopolice.com/wp-content/uploads/2020/07/Criminal-procedure-code.pdf

143 Intervju sa YII Zekaj, pravnim zastupnikom Asocijacije novinara Kosova

144 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

145 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Kosovo* 2024 Report. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo%20Report%202024.pdf

- Koje su mere preduzele nadležne institucije kako bi zaštitile novinare od onlajn uznemiravanja?

Kosovski pravni okvir nudi nekoliko mehanizama za borbu protiv onlajn uznemiravanja novinara, iako se praktična primena razlikuje.

Na Kosovu se može primeniti nekoliko zakonskih odredbi za rešavanje problema uznemiravanja novinara na mreži. Krivični zakonik (br. 06/L-074) sadrži opšte odredbe o uznemiravanju, kao i posebne članove o seksualnom uznemiravanju (članovi 182 i 183).[146] U slučajevima klevete, uvrede ili pretnji po ugled i bezbednost novinara, Krivični zakonik takođe pruža pravni osnov za krivično gonjenje. Kada onlajn uznemiravanje uključuje neovlašćeno korišćenje ili obradu ličnih podataka, to potpada pod Zakon o zaštiti ličnih podataka (br. 03/L-172).[147] Štaviše, ako je uznemiravanje zasnovano na rasi, etničkoj pripadnosti, polu, religiji ili drugim zaštićenim karakteristikama, Zakon o zaštiti od diskriminacije[148] može biti primenljiv. Zajedno, ovi pravni instrumenti nude okvir za rešavanje različitih oblika onlajn uznemiravanja medijskih stručnjaka.

Rasprostranjenost onlajn uznemiravanja novinara na Kosovu u 2024. godini odražava stalne rizike u digitalnim prostorima.

Tokom 2024. godine, ANK je dokumentovala preko deset incidenata onlajn uznemiravanja i pretnji novinarima. Ovi incidenti su se uglavnom dešavali na platformama društvenih medija, gde su novinari bili izloženi javnim objavama i privatnim porukama koje su sadržavale pretnje i zastrašivanje. Među počiniocima su bili građani, politički aktivisti i javni zvaničnici. Jedan značajan slučaj uključivao je novinara Ilir Mirena, koji je dobio pretnju smrću putem komentara na Fejsbuku u kojem je navedeno: „Trebalo bi da dobije metak, zaslužio ga je.“[149] Još jedan novinar, Berat Buzhala, dobio je pretnje putem poruke na Fejsbuku u kojoj pisalo: „Dajem ti albansko obećanje da ću te ubiti i neke tebi sličnim; trebalo bi da znaš da su vam dani odbrojani.“[150] Ovi incidenti naglašavaju stalne izazove sa kojima se novinari na Kosovu suočavaju u vezi sa onlajn uznemiravanjem i pretnjama, ističući potrebu za pojačanim zaštitnim merama[151] i pravne mere za zaštitu medijskih stručnjaka.

Uprkos međunarodnom zalaganju za bezbednost novinara na mreži, institucionalni odgovor Kosova na digitalne pretnje je i dalje nedovoljan.

---

146 Krivični zakonik br. 06/L-074 https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.asph?ActID=18413
147 ZAKON BR. 03/L – 172 O ZAŠTITI LIČNIH PODATAKAhttps://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2676&langid=2
148 ZAKON BR. 05/L-021 O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10924&langid=2
149 Pretnja smrću Ilir Mirena https://agk-ks.org/en/cases/kercenim-me-vrasje-ndaj-ilir-mirenes-prištine-18.12.2024/
150 Pretnja smrću novinaru Berat Buzhala, https://agk-ks.org/en/cases/kercenim-me-vrasje-ndaj-gazetarit-berat-buzhala-prishtine-02.12.2024/
151 Intervju sa Yll Zekaj, pravnim zastupnikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.

I pored međunarodne inicijative poput „Novinari su važni“ Saveta Evrope[152] gde je cilj kampanje promocija slobode štampe i zaštita novinara od nasilja i uznemiravanja, sprovođenje sveobuhvatnih zaštitnih mera na Kosovu je i dalje ograničeno.[153] Pojačana saradnja između lokalnih vlasti, medijskih organizacija i civilnog društva je neophodna za razvoj i sprovođenje efikasnih strategija koje obezbeđuju bezbednost i slobodu novinara koji rade u digitalnom okruženju. Problem koji se javlja je nedostatak dovoljnih mera koje preduzimaju institucije za rešavanje onlajn pretnji protiv novinara.[154]

C.9 ISTRAGE SVIH VRSTA NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM AKTERIMA SPROVODE SE TRANSPARENTNO

(200-300 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li podnosioci žalbe/žrtve imaju efikasan pristup istražnom postupku? Da li dobijaju informacije o istrazi, uključujući pristup spisima predmeta i mogućnost da iznesu dokaze?

- Da li odeljenja za štampu sudova i tužilaštava daju česte i istinite informacije o statusu postupaka? (Treba uzeti u obzir sva dela koji su se počinila proteklih godina)?

Kosovski pravni okvir formalno osigurava da žrtve, uključujući i novinare, imaju pravo na blagovremene informacije i podršku tokom cele krivične istrage.

Kosovski pravni okvir je nastavio da garantuje pristup žrtava istražnim postupcima kroz Zakonik o krivičnom postupku br. 08/L-032, posebno član 63[155], koji obavezuje vlasti, uključujući policiju i tužilaštvo, da žrtvama pruže blagovremene i tačne informacije. Novinari koji su žrtve krivičnih dela takođe imaju pravo da potraže pomoć od Kancelarije za zastupanje i pomoć žrtvama, koja deluje u okviru Kancelarije glavnog državnog tužioca, a koja je zadužena da podrži žrtve i osigura da se njihova prava poštuju tokom sudskog postupka. Uprkos ovim garancijama, praktična primena ostaje ograničena. Zakonski, žrtve imaju pravo da budu obaveštene o napretku svog slučaja, ali mnogi novinari izveštavaju o nedostatku redovnih ažuriranja i opštem nedostatku poverenja u to kako se njihovi slučajevi vode.[156] U slučajevima koji uključuju novinare, sudovi i tužilaštva

152 Novinarski događaji su važni: Kampanja Saveta Evrope za bezbednost novinara.https://www.coe.int/el/web/freedom-expression/safety-of-journalists-campaign

153 Intervju sa Xhemajl Rexha, predsednikom Asocijacije novinara Kosova, 12.01.2025.

154 Tri fokus grupe sa novinarima iz javnih, privatnih i nevladinih medija na Kosovu, 17-18. januara i 22. februara 2025. godine

155 Zakonik br. 08/L-032 o krivičnom postupku. Skupština Republike Kosovo, 23. novembar 2023. godine,https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.asph?ActID=61759.

156 Intervju sa Mexhide Demolli - Nimani, izvršni direktor Levizja FOL, 26.02.2025.

često ne pružaju adekvatne informacije ili pristup dosijeima predmeta, a nivo transparentnosti u takvim postupcima je i dalje nedovoljan. Iako postoji institucionalni dijalog sa SSK i TSK o poboljšanju prikupljanja podataka i određivanju prioriteta slučajeva radi bezbednosti novinara, sistematski pristup informacijama za novinare-žrtve ostaje nedosledan u praksi.

Uprkos formalnim mehanizmima transparentnosti, komunikacija o slučajevima koji uključuju novinara ostaje neredovna i nesistematska u kosovskim pravosudnim institucijama.

Obaveza pružanja informacija o statusu krivičnog postupka regulisana je Zakonikom o krivičnom postupku br. 08/L-032,[157] a komunikaciju sa javnošću generalno vode portparoli tužilaštva i sudskih kancelarija, na osnovu uputstava dodeljenog tužioca ili sudije. Zakon br. 06/L-086 o Tužilačkom savetu Kosova i Zakon br. 06/L-057 o Sudskom savetu Kosova takođe predviđaju mehanizme javnog pristupa i transparentnosti u pravosudnim institucijama. Međutim, u praksi, redovna i detaljna ažuriranja medija o tekućim ili prošlim slučajevima u koje su uključeni novinari nisu zadovoljavajuća. Pristup informacijama često zavisi od individualnog nahođenja, a odeljenja za štampu ne objavljuju sistematski ažuriranja niti odobravaju pristup dosijeima slučajeva, osim ako se to posebno ne zahteva. Nema dokaza da su novinari koristili podršku Kancelarije za zastupanje i pomoć žrtvama u takvim slučajevima. Iako portparoli medija postoje, nema dovoljno transparentnosti u vezi sa slučajevima u koje su uključeni novinari, posebno u starijim slučajevima koji ostaju nerešeni.[158]

C.10 SISTEMI ZA PRIKUPLJANJE KVALITETNIH STATISTIČKIH PODATAKA KOJE SU USPOSTAVILE DRŽAVNE VLASTI RADI SUZBIJANJA NEKAŽNJIVOSTI

(300-400 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Da li postoje pouzdani statistički podaci koje beleže državni organi?
- Da li su ovi podaci razvrstani prema različitim kriterijumima (broj prijavljenih žalbi, pokrenutih istraga, krivičnih gonjenja i osuđujućih presuda u vezi sa pretnjama, napadima i ubistvima novinara i drugih medijskih aktera)?
- Da li su ovi podaci razvrstani prema polu, etničkoj

157 Zakonik br. 08/L-032 o krivičnom postupku. Skupština Republike Kosovo, 23. novembar 2023. godine, https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.asph?ActID=61759.

158 Intervju sa Mexhide Demolli- Nimani, izvršni direktor Levizja FOL, 26.02.2025.

pripadnosti i drugim sociodemografskim kriterijumima?

U 2024. godini, značajni izazovi su ostali u dobijanju pouzdanih i sveobuhvatnih podataka o pretnjama i napadima na novinare od strane državnih institucija Kosova.

U 2024. godini, državne vlasti još uvek nisu vodile pouzdane i sveobuhvatne statističke podatke o pretnjama i napadima na novinare. Institucije poput policije, tužilaštva i pravosuđa nastavljaju da rade sa fragmentiranim i nekoordinisanim evidencijama, što otežava procenu punog obima slučajeva koji uključuju novinare. Međutim, 2025. godina predstavlja priliku za poboljšanje, jer ANK u saradnji sa SSK radi na razvoju referentne baze podataka koja bi mogla da približi zvaničnu statistiku u realnom vremenu, sa ciljem da se zatvori trenutni jaz u podacima.[159]
Iako se prikupljaju neki podaci o slučajevima koji uključuju novinare, nedostaju im neophodni detalji da bi se tačno odrazila priroda i ozbiljnost pretnji sa kojima se suočavaju medijski radnici.

Državne institucije su nastavile da pružaju samo delimično razvrstane podatke o slučajevima koji uključuju novinara. Podaci uključuju detalje o sudskim postupcima u vezi sa novinarima, kao što su broj prijavljenih žalbi, pokrenutih istraga, krivičnih gonjenja i osuđujućih presuda. Međutim, ne postoji posebna klasifikacija koja razlikuje da li ovi slučajevi uključuju pretnje, napade na ili ubistva novinara i drugih medijskih aktera.

Štaviše, dosadašnje prakse pokazuju nedostatak razvrstavanja podataka po ključnim demografskim faktorima, što dodatno ograničava kapacitet za ciljane intervencije.

Na osnovu dosadašnje prakse u vezi sa slučajevima koji uključuju novinare i njihovim postupcima, otkriva se da podaci nisu razvrstani na osnovu pola, etničke pripadnosti i drugih sociodemografskih kriterijuma.

C.11 NEFIZIČKE PRETNJE I UZNEMIRAVANJE

(200-250 reči plus tabela) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Koliko je nefizičkih pretnji registrovano u referentnoj godini?
- Da li se stanje pogoršava ili poboljšava ako se uzme u obzir sledeće: (1) broj i težina slučajeva i (2) broj slučajeva iz prethodnih godina koji su prijavljeni i rešeni?

159 Sastanak sa predstavnicima SSK

- Opišite svaki slučaj u kratkom narativnom tekstu u tabeli.

Tokom 2024. godine, na Kosovu je registrovano ukupno 18 slučajeva nefizičkih pretnji novinarima. Ovaj broj predstavlja blago smanjenje u odnosu na 2023. godinu, kada je zabeleženo 20 slučajeva.

Tokom 2024. godine, na Kosovu je registrovano ukupno 18 slučajeva nefizičkih pretnji novinarima. Ovaj broj predstavlja blago smanjenje u odnosu na 2023. godinu, kada je zabeleženo 20 slučajeva.

Situacija se pogoršala, uprkos blagom padu broja u odnosu na 2023. godinu. Ozbiljnost i uticaj ovih pretnji su se povećali, sa više slučajeva koji uključuju zastrašivanje, pravno uznemiravanje i onlajn kampanje blaćenja. Štaviše, značajan broj nerešenih slučajeva iz prethodnih godina i dalje doprinosi opštem osećaju nesigurnosti među novinarima. Poređenja radi, u 2023. godini broj slučajeva (20) je ostao gotovo isti, ali je ozbiljnost pretnji već počela da raste. Podaci iz 2024. godine ukazuju na kontinuirano pogoršanje bezbednosti novinara, pri čemu su neki slučajevi dostigli neviđene nivoe.

Za razliku od 2023. godine, kada nisu prijavljeni slučajevi nadzora ili praćenja, 2024. godine je zabeležen alarmantan slučaj nadzora bez presedana. 31. oktobra 2024. godine, uređaj za praćenje je otkriven u vozilu novinara Vehbi Kajtazi. Ovaj incident je izazvao ozbiljnu zabrinutost zbog kršenja privatnosti i pretnji po bezbednost novinara. Slučaj je trenutno pod istragom, ali je već imao zastrašujući efekat na novinarsku zajednicu..

Kategorija	Broj	Kratak opis slučajeva
Nefizičke pretnje i uznemiravanje Nefizičke pretnje i uznemiravanje uključuju: - nadzor ili praćenje - uznemirujući telefonski pozivi. - proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje - agresivne izjave javnih zvaničnika - drugi oblici pritiska koji mogu ugroziti bezbednost novinara u obavljanju njihovog posla. Ove vrste pretnji ne uključuju mobing i maltretiranje u radnom okruženju	18	- Kampanja koju je pokrenulo rukovodstvo opštine Priština protiv novinarke Saranda Ramaj i televizije KTV - Novinar Lirim Mehmetaj iz lista „Albanian Post“ pozvan je u Osnovno tužilaštvo u Prištini kao okrivljeni zbog navodnog „podsticanja na razdor i nestrpljenje“ prema članu 141 Krivičnog zakonika. - Novinari iz QIKA su prijavili da su bili izloženi uznemirujućim porukama i nepozvanim posetama nastavnika kao odgovor na njihovo izveštavanje o navodnom slučaju seksualnog uznemiravanja u lokalnoj školi. - Novinarima sajta Lajmi.net pretio je i fizički ih je ometao tokom ulaska u sudnicu optuženi koji je pokušao da im oduzme i izbriše snimak. - Pretnje prema Lorik Gashi: Novinar Kanala 10, Lorik Gashi, dobio je nasilne pretnje i uvrede od predsednika fudbalskog kluba zbog izveštavanja o klubu. - Novinarka RTK Blerta Foniqi Kabashi zastrašena je od strane poslanika Dimal Basha, koji je u politički obojenoj izjavi uporedio RTK sa srpskim državnim medijima. - Poslanik Dimal Basha je javno objavio napade na ANK i RTK, mešajući se u uredničkі sadržaj i pokušavajući da potkopa njihovu nezavisnost. - Sportska novinarka RTK Qëndresa Krelani bila je meta onlajn kampanje blaćenja u kojoj se ismevala njena umešanost u izveštavanje o nacionalnom fudbalu. - Opstrukcija medija u Severnoj Mitrovici: Novinarima iz albanskih i srpskih medija nije dozvoljen pristup izveštavanju sa sednice opštinske skupštine, što je kršenje standarda transparentnosti. - Novinarku Hateme Smajli je direktor opštinskog zdravstvenog centra pretio i vređao dok je izveštavala o stanju javnog zdravlja. - Novinar Rid Berisha suočio se sa govorom mržnje i podsticajnim komentarima zaposlenog u Islamskoj zajednici Kosova, povezanim sa njegovim objavama na društvenim mrežama. - Više novinara, uključujući Ermal Panduri i Vehbi Kajtazi, bili su meta pretećih video snimaka na TikToku, povezanih sa izveštavanjem o slučaju begunca. - Na internetu su kružile izmišljene fotomontaže koje su novinare lažno povezivale sa lažnim vestima i medijskim dezinformacijama, a ciljale su na nekoliko novinara - Novinar Berat Buzhala je javno optužen na Fejsbuku da je umešan u slučaj ubistva, što je izazvalo ozbiljnu zabrinutost zbog klevete i bezbednosti novinara. - Novinarke Florinda Kelmendi i Blinera Mehmeti su bile ometane od strane šefa kabineta gradonačelnika Severne Mitrovice dok su snimale, kršeći njihovo pravo na slobodno izveštavanje. - Pokrenuta istraga protiv novinara Vehbi Kajtazi i Lirim Mehmetaj, - Prema rečima novinara Vehbi Kajtazi, u njegovom vozilu je otkriven uređaj za praćenje, što izaziva ozbiljnu zabrinutost u vezi sa nadzorom i bezbednošću novinara na Kosovu. - Reper Trim Ademi (Capital T) tužio je novinara Robert Bojaj zbog pitanja postavljenog tokom intervjua za medije, po osnovu SLAPP-a.

C.12 PRETNJE PO ŽIVOTE I FIZIČKU BEZBEDNOST NOVINARA

(200-250 reči plus tabela) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Koliko pretnji po život i fizičku bezbednost novinara je prijavljeno i registrovano u protekloj godini? Koje vrste pretnji su prijavljene?

- Da li se stanje pogoršava ili poboljšava, ako se uzme u obzir sledeće: (1) broj i težina slučajeva i (2) broj slučajeva iz prethodnih godina koji su prijavljeni i rešeni?

- Opišite svaki slučaj u kratkom narativnom tekstu u tabeli.

U 2023. godini prijavljeno je 11 slučajeva pretnji po živote i fizičku bezbednost novinara na Kosovu. U 2024. godini ovaj broj je neznatno opao na 9 slučajeva. Međutim, ozbiljnost pretnji i neprijateljsko okruženje za novinare ostaju veoma zabrinjavajući.

U 2023. godini prijavljeno je 11 slučajeva pretnji po živote i fizičku bezbednost novinara na Kosovu. U 2024. godini ovaj broj je neznatno smanjen na 9 slučajeva. Međutim, ozbiljnost pretnji i neprijateljsko okruženje za novinare ostaju veoma zabrinjavajući. Od 9 slučajeva u 2024. godini, 8 je uključivalo pretnje smrću, a većina je upućena putem onlajn platformi, prvenstveno Fejsbuka i X (ranije Twitter). Eksplicitna priroda ovih pretnji, često usmerenih lično na novinare sa detaljima o njihovim porodicama ili lokacijama, povećala je strahove za bezbednost novinara.

U više navrata tokom 2024. godine, novinari na Kosovu su se suočili sa ozbiljnim pretnjama smrću, prvenstveno putem onlajn platformi, ali i putem direktnog fizičkog zastrašivanja. Među najalarmantnijim slučajevima, novinari Ilir Mirena (Periskopi), Berat Buzhala (Nacionale) i Vehbi Kajtazi (Paparaci) dobili su eksplicitne pretnje smrću putem poruka na društvenim mrežama, usmerene i na njih lično i na njihov rad. Urednički timovi Sbunkera i Insajderi takođe su se suočili sa kolektivnim pretnjama smrću, sa porukama koje podstiču nasilje nad njima.

Pored toga, novinar Vullnet Krasniqi je direktno prećen na TikToku, gde je korisnik objavio grafička upozorenja, pozivajući se na njegovu adresu i implicirajući neposrednu opasnost. Pored digitalnih pretnji, tim Kallxo.com se suočio sa fizičkom pretnjom tokom izveštavanja na terenu, što je izazvalo zabrinutost u vezi sa bezbednošću istraživačkih novinara na terenu. Štaviše, Korab Rexhepi iz DTV Online je bio meta u posebnom incidentu, što dodatno naglašava stalne opasnosti sa kojima se kosovski novinari suočavaju kada izveštavaju o osetljivim temama.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučajeva
Pretnje po živote i fizičku bezbednost novinara Ova kategorija može da uključuje: - reference na ubijanje novinara, prijatelja, porodice ili izvora novinara. - reference na nanošenje fizičkih povređivanja novinarima, prijateljima, porodici ili izvorima novinara. Ove pretnje mogu biti: - usmerene direktno ili preko trećih lica. - prenošene putem elektronske ili komunikacije licem u lice. - implicitne i eksplicitne.	9	- Novinar Ilir Mirena dobio je pretnju smrću putem komentara na Fejsbuku u kojem je navedeno „Trebalo bi da dobije metak, zaslužio ga je“. - Novinar Berat Buzhala je dobio pretnje putem uznemirujuće poruke na Fejsbuku u kojoj se obećavalo da će ga ubiti. - Vehbi Kajtazi je dobio pretnju smrću putem poruke na Fejsbuku. - Redakcija Sbunkera bila je meta ekstremnih onlajn pretnji nakon kontroverznog uvodnika, uključujući i objavu u kojoj se poziva na ubistvo svih članova osoblja. - Novinaru Vullnet Krasniqi pretila je grafičkim nasiljem putem videa na TikToku osoba koja je tvrdila da zna njegovu adresu i lokaciju. - Urednički tim lista Insajderi primio je više pretnji smrću od osoba povezanih sa osumnjičenima u istrazi pranja novca o kojoj je izvestio taj list. - Sportski novinar Arlind Sadiku iz Klan Kosova i Art Motion suočio se sa talasom poruka sa pretnjama po život, navodno su poticale iz Srbije, zbog svog izveštavanja. - Novinarki Kallxo.com Adelina Ahmeti i snimatelju Jetmir Hoxha jedan građanin je verbalno pretio i ometao ih tokom izveštavanja u Srbici. - Novinar DTV-a Korab Rexhepi dobio je preteće poruke od gledaoca koji ga je upozorio da će „nestati sa celom porodicom“ nakon prekinutog poziva u njegovoj emisiji.

C.13 STVARNI NAPADI

(200-250 reči) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Koliko je pretnji po živote i fizičku bezbednost novinara prijavljeno i registrovano u protekloj godini? Koje vrste pretnji su prijavljene?
- Da li se stanje pogoršava ili poboljšava, ako se uzme u obzir sledeće: (1) broj i težina slučajeva i (2) broj slučajeva iz prethodnih godina koji su prijavljeni i rešeni?
- Opišite svaki slučaj u kratkom narativnom tekstu u tabeli.

Ozbiljnost napada ostaje alarmantna uprkos blagom smanjenju broja.

U poređenju sa 2023. godinom, broj stvarnih napada je smanjen, ali njihova ozbiljnost ostaje alarmantna. Za razliku od 2023. godine, gde su slučajevi bili koncentrisani na severu, 2024. godina je zabeležena ciljanim napadima u uslovima koji nisu bili krizni, što je čini podjednako zabrinjavajućom. Primetno je da se novinarka Ardiana Thaçi Mehmeti suočila

sa masovnim onlajn linčom na Telegramu, dok je automobil Nevenke Medić zapaljen u direktnom činu zastrašivanja. Pored toga, dva napada na novinarke ostaju neregistrovana u bazi podataka ANK. Uprkos broju slučajeva sličnom kao u 2022. godini, porast onlajn uznemiravanja i nasilnog zastrašivanja van zona sukoba ističe stalne opasnosti sa kojima se novinari suočavaju, a koje su pogoršane nedostatkom rešavanja prošlih slučajeva.

Fizički napadi i uznemiravanje i dalje prete novinarima, posebno ženama, u različitim kontekstima izveštavanja.

Novinarke Fjolla Hyseni i Lindita Berisha iz Lajmi.net fizički su napale dve osobe dok su izveštavale u Prištini. U drugom slučaju, tužilac je napao snimatelja emisije Betimi për Drejtesi, u prisustvu novinarke Alberta Hashani. Tokom prenosa uživo, ekipe Klan Kosova, TeVe1 i Top kanala suočile su se sa agresivnim napadom članova porodice žrtve, uključujući fizičko ometanje i zastrašivanje, a direktno su meta bile novinarke Gresa Nitaj, Leonita Bajrami i Venhar Isufi. Pored toga, lokalna novinarka Qliresa Hasani verbalno je napadnuta seksističkim opaskama od strane zvaničnika KEDS-a, ističući uznemiravanje na osnovu pola u medijima. U međuvremenu, novinar Kanal 10, Naim Kryeziu, fizički je napadnut od strane direktora škole tokom prenosa uživo, pokušavajući da spreči izveštavanje. Ovi slučajevi odražavaju kontinuirano neprijateljsko okruženje za novinare, posebno žene, jer fizičko nasilje, institucionalna agresija i uznemiravanje na osnovu pola i dalje postoje u različitim kontekstima izveštavanja.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučajeva
Stvarni napadi na novinare Vrste stvarnih napada mogu uključivati stvarnu fizičku ili mentalnu povredu, otmicu, upad u dom/kancelariju, oduzimanje opreme, proizvoljno pritvaranje, neuspele pokušaje atentata itd.	7	- Novinarke Lajmi.neta, Fjola Hyseni i Lindita Berisha, fizički su napadnute u ulici C u Prištini od strane para koji je pokušao da ih spreči u snimanju, nakon sukoba sa taksistom. - Novinarka Ardiana Thaçi Mehmeti suočila se sa uznemiravanjem nakon što je njen lični broj telefona procureo u Telegram grupi Albkings kao odmazda za njeno prethodno izveštavanje, što je dovelo do talasa pretećih poziva i poruka. - Snimatelj Arianit Tahiri iz Betimi për Drejtesi uhapšen je i sproveden u pratnji policije u Prizrenu dok je snimao istragu o zloupotrebi službenog položaja, nakon što ga je tužilac koji je bio prisutan na licu mesta zamolio da prestane sa snimanjem. - Novinarke Gresa Nitaj (Klan Kosova), Leonita Bajrami (Top Chanel i Venhar Isufi (Teve1), zajedno sa svojim snimateljskim ekipama i drugim novinarima, bile su sprečene i fizički suočene dok su uživo izveštavale o slučaju ubistva u Prištini. - Direktorka KoSSev, Nevenka Medić, doživela je čin vandalizma kada joj je automobil oštećen u Severnoj Mitrovici, incident za koji sumnja da je povezan sa njenim novinarskim radom. - Novinarka Qliresa Hasani sa TV Festina u Uroševcu bila je ometana tokom izveštavanja i izložena seksističkom jeziku od strane zvaničnika KEDS-a dok je izveštavala sa protesta ispred sedišta korporacije. - Novinar Kanala 10, Naim Kryeziu, i snimatelj Fatos Rakovica su fizički i verbalno ometani od strane direktora škole „Bajram Curri“ u Kosovu Polju dok su izveštavali o nedostatku grejanja u ustanovi.

C.14 PRETNJE I NAPADI NA MEDIJE I NOVINARSKA UDRUŽENJA

(200-250 reči plus tabela) Koristite informacije i podatke prikupljene u bazi podataka. Navedite izvore i komentare u fusnotama. Odgovorite na svako indikativno pitanje, prateći opšte smernice predstavljene u polju za komentare ili u istraživačkom priručniku.

- Koliko je pretnji i napada na medijske institucije, organizacije, medije i novinarska udruženja prijavljeno i registrovano u protekloj godini? Koje vrste pretnji su prijavljene?

- Da li se stanje pogoršava ili poboljšava, ako se uzme u obzir sledeće: (1) broj i težina slučajeva i (2) broj slučajeva iz prethodnih godina koji su prijavljeni i rešeni?

- Opišite svaki slučaj u kratkom narativnom tekstu u Tabeli.

U 2024. godini, pretnje i napadi na medijske institucije i novinarska udruženja su se intenzivirali, obeleženi političkim mešanjem i državnim pritiskom.

Tokom 2024. godine, na Kosovu je prijavljeno 19 pretnji i napada usmerenih na medijske institucije, kuće i novinarska udruženja, što pokazuje blago numeričko smanjenje u odnosu na 20 slučajeva u 2023. godini, ali zabrinjavajući porast ozbiljnosti, političkog učešća i mešanja države. Neki od najozbiljnijih slučajeva uključivali su direktan pritisak javnih zvaničnika i institucija, posebno usmeren na nezavisne medije. Premijer Albin Kurti je u više navrata optužio medije da su na strani Srbije i da su „plaćeni od strane prošlih režima“, pojačavajući neprijateljski narativ protiv novinara. Predsednica Vjosa Osmani javno je pozvala na istragu o mediju „Nacionale“ i njegovom uredniku, dok je ministarka pravde Albulena Haxhiu prijavila izveštavanje RTK tužilaštvu zbog uključivanja tvrdnji o „Nacionale“ i „Periskopi“. Poslanici Vetëvendosje Dimal Basha i Sali Zyba, zajedno sa zvaničnicima poput Dejona Mihali, takođe su se bavili kampanjama blaćenja i javnim napadima na medije, pozivajući se na strane narative i neproverene tvrdnje. Onlajn platforme su koristili i drugi članovi stranke da vređaju i etiketiraju novinare kao agente stranih interesa.

Mediji su se suočili sa sajber napadima, pretnjama smrću i opstrukcijom rada, dok je politički pritisak doveo do ostavki poznatih ličnosti i ciljanog vandalizma.

Sbunker veb-sajt je pretrpeo sajber napad u kojem je izbrisan sadržaj star četiri meseca, što je ozbiljno poremetilo njegov rad. Periskopi je primao pretnje smrću putem imejla nakon istraživačkog izveštaja, dok je regionalnog emitera TV Syri u Đakovici ometao direktor javnog preduzeća. Odvojeno, ostavka generalnog direktora RTK, Shkumbin Ahmetxhekaj, pripisana je višemesečnom političkom pritisku. Pored toga, kancelarija QIKA je vandalizovana nakon što je istaknuta LGBTIQ+ zastava, što ističe ciljanje iz mržnje organizacija koje promovišu raznolikost.

Kategorija	Broj	Kratak opis slučajeva
Pretnje i napadi na medije i novinarska udruženja Stvarni napadi na imovinu medijskih kuća i organizacija, njihovo osoblje, oduzeta oprema, agresivne izjave javnih službenika itd. Takođe, pretnje i napadi mogu uključivati neke od gore navedenih kategorija.	19	- Kancelarija QIKA je vandalizovana nakon što je na njenom balkonu istaknuta LGBTIQ+ zastava nakon emitovanja emisije, što je signaliziralo odgovor motivisan mržnjom na njihovu vidljivost i program. - Poslanik Dimal Basha optužio je medije i civilno društvo za finansijsku korupciju - Sbunker veb-sajt bio je meta koordinisanog sajber napada u kojem je obrisan sadržaj objavljen tokom četiri meseca, ugrožavajući njegovu digitalnu arhivu i urednički rad. - Novinaru PlusTV-a Irfan Maliqi pretio je policajac tokom izveštavanja o događaju za podizanje javne svesti u Vitini, koji ga je verbalno zastrašivao pred kamerama. - Fudbalski savez Kosova poslao je javno pismo u kojem optužuje sportske emisije da vode kampanju protiv njega, što se smatra pokušajem zastrašivanja i pritiska na novinare koji izveštavaju o reprezentaciji. - Mitropol, onlajn medij iz Mitrovice, primio je dve pretnje, od kojih je jedna bila povezana sa lokalnim izveštavanjem - Generalni direktor RTK Shkumbin Ahmetxhekaj podneo je ostavku, navodeći kao razlog kontinuirani politički pritisak i neslaganja unutar upravnog odbora, što ukazuje na ozbiljno institucionalno mešanje u uređivačku autonomiju javnog emitera. - Ekipu TV Syri u Đakovici je ometao direktor Regionalnog vodovoda dok je izveštavala o lokalnom problemu poplava, ističući stalne prepreke za lokalne medije koji izveštavaju o odgovornosti javnih službi. - Periskopi je primio nasilan imejl sa pretnjama novinarima i njihovim porodicama nakon istraživačkog izveštaja o zloupotrebi javnih plata u zdravstvu. - Poslanici Vetëvendosje Dimal Basha i Sali Zyba optužili su medije Periskopi i Nacionale da su pod srpskim uticajem, deleći tvrdnje jednog bosanskog medija kao deo šire kampanje blaćenja. - Zvaničnica pokreta Vetëvendosje Dejona Mihali javno je napala novinare, ANK i razne medije, pozivajući na istrage na osnovu neproverenih tvrdnji stranih medija. - Ministarka pravde Albulena Haxhiu objavila je da je izveštaj RTK o tvrdnjama o finansiranju protiv Nacionale i Periskopi uputila Kancelariji tužioca, što je izazvalo zabrinutost zbog mešanja države. - Članovi Vetëvendosje Selman Sokoli i Fahri Beqa koristili su onlajn platforme da vređaju novinare iz Nacionale i Periskopi, optužujući ih da su „psi lutalice“ i agenti srpskih interesa. - Član CIK-a Sami Kurteshi optužio je RTK, Klan Kosova i Exspress za dezinformacije i propagandu. - Predsednica Vjosa Osmani javno je pozvala bezbednosne institucije da istraže medijsku kuću Nacionale i njenog direktora Berat Buzhala zbog izveštavanja o osetljivom krivičnom slučaju. - Premijer Albin Kurti optužio je medije da u svom izveštavanju staju na stranu Srbije umesto vlade, tvrdeći da su ih „plaćeni od strane prošlih režima“ i da šire lažne vesti. - Fudbalski savez Kosova izdao je klevetničku izjavu protiv lista „Albanian Post“, optužujući ga da je povezan sa „kriminalnim strukturama“ kao odgovor na istraživačko novinarstvo. - Generalni direktor kompanije Ibar Lepenac Faruk Mujka, javno je napao novinarku KTV Mimoza Koprani Muçaj, nazivajući njen urednički rad gnusnim i manipulativnim nakon njenog kritičkog intervjua sa ministrom vlade. - Na skupu stranke Vetëvendosje, premijer Albin Kurti optužio je kosovske medije da potkopavaju državu u korist Srbije.

III Zaključci i preporuke

ZAKLJUČCI

PRAVNE GARANCIJE I NJIHOVA SPROVOĐENJA

Jedno od najhitnijih pitanja na Kosovu ostaje jaz između zakonske zaštite na papiru i njene praktične primene. Iako je pravni okvir uglavnom usklađen sa evropskim standardima, novinari nastavljaju da rade u sistemu u kojem je sprovođenje slabo i nedosledno. Odsustvo odredbi protiv SLAPP izlaže novinare zloupotrebama u parnicama od strane moćnih aktera, što ugrožava istraživačko novinarstvo i slabi izveštavanje od javnog interesa. Postojeći zakoni koji se bave uznemiravanjem na mreži, rodno zasnovanim nasiljem i zastrašivanjem su fragmentirani u različitim pravnim dokumentima i slabo se sprovode. Novinare dodatno otežava pogrešna klasifikacija slučajeva i nedovoljna komunikacija sa pravosudnim organima. Uprkos izvesnom međuinstitucionalnom dijalogu, ne postoji specijalizovani mehanizam za obezbeđivanje dosledne zaštite novinara, a nedostatak ciljane obuke za sudije i tužioce doprinosi sistemskom neuspehu u rešavanju kršenja zakona vezanih za medije. Institucionalna tišina u politički osetljivim slučajevima pogoršava nepoverenje u vladavinu prava. Štaviše, odsustvo razvrstanih zvaničnih podataka narušava informisano kreiranje politika i odgovornost. Dok je civilno društvo, posebno ANK, pokušalo da premosti ovaj jaz kroz nezavisno prikupljanje podataka i zastupanje, nedostatak institucionalne podrške ostavlja strukturne ranjivosti nerešenim. Ukratko, bez sistemskih reformi sprovođenja zakona i specijalizovanih pravnih zaštitnih mera, novinari će ostati u opasnosti.

POZICIJA NOVINARA U REDAKCIJAMA

Nesigurni uslovi zaposlenja novinara na Kosovu i dalje ugrožavaju ne samo njihovu ekonomsku dobrobit već i njihovu uredničku nezavisnost. Kratkoročni ugovori dominiraju sektorom, a novinari frilenseri su posebno ranjivi na neredovne isplate, nedostatak doprinosa za penziju i pristup socijalnoj zaštiti. Čak ni javno zaposleni novinari na RTK nemaju

zdravstveno osiguranje, što ističe duboko institucionalno zanemarivanje prava medijskih radnika. Ovi uslovi destimulišu istraživačko novinarstvo i primoravaju mnoge na samocenzuru ili traženje alternativnih karijera. Odsustvo formalnog sindikata novinara ostavlja radnike bez kolektivne moći pregovaranja, oslanjajući se isključivo na ANK za zastupanje i podršku. Rodne razlike takođe ostaju akutne: novinarke su nedovoljno zastupljene na rukovodećim pozicijama i suočavaju se sa nesrazmernim nivoom uznemiravanja, posebno na mreži. Ovo ne samo da odvraća napredovanje u karijeri već i ućutkuje kritičke ženske glasove u medijima. Praćenje kršenja radnih prava je neznatno poboljšano, ali konkretne strukturne reforme ostaju nedostižne. Bez jasne zaštite rada, pravednih plata i bezbednog radnog okruženja, novinari će nastaviti da rade pod pritiskom. Ovo narušava otpornost i održivost šireg medijskog ekosistema. Rešavanje osnovnih uzroka ekonomske nesigurnosti i nejednakosti na radnom mestu mora biti prioritet kako bi se osigurala profesionalna, nezavisna štampa sposobna da ispuni svoju demokratsku ulogu.

BEZBEDNOST NOVINARA

Fizičke i digitalne pretnje novinarima na Kosovu ostaju sveprisutne i sve više su usmerene, posebno protiv žena i onih koji izveštavaju o osetljivim temama. Iako je broj fizičkih napada blago opao u 2024. godini, priroda pretnji je postala ozbiljnija, sa značajnim povećanjem pretnji smrću i uznemiravanja specifičnog za pol. Onlajn zlostavljanje, uključujući koordinisane kampanje blaćenja, uglavnom ostaje nezaštićeno od strane vlasti, što doprinosi osećaju institucionalne ravnodušnosti i podstiče klimu nekažnjivosti. Agencije za sprovođenje zakona i pravosuđe nisu razvili mehanizme prilagođene rizicima sa kojima se novinari suočavaju, niti sprovode odgovarajuće procene rizika. Značajan deo pretnji dolazi od političkih aktera, koji se retko suočavaju sa posledicama, jačajući kulturu u kojoj je neprijateljstvo prema novinarima normalizovano. Službe zaštite žrtava ostaju nedovoljno iskorišćene, a novinari nerado učestvuju zbog nepoverenja i nedostatka prilagođene podrške. Iako su civilno društvo i međunarodni partneri sprovodili obuke o bezbednosti, ovi napori ostaju fragmentirani i nedovoljni bez institucionalnog utemeljenja. Nedostatak koordinisanog nacionalnog mehanizma bezbednosti znači da su novinari često prepušteni sami sebi. Obezbeđivanje njihovog fizičkog i psihološkog blagostanja zahteva hitna institucionalna ulaganja, jasne strukture odgovornosti i hitne zaštitne mere za one koji su u neposrednoj opasnosti.

OPŠTI ZAKLJUČAK

Kumulativni uticaj slabe primene zakona, nesigurnih uslova rada i stalnih pretnji stvara neprijateljsko i neodrživo okruženje za novinare na Kosovu. Iako pravna arhitektura postoji, nedostatak mehanizama za sprovođenje, zajedno sa institucionalnom inercijom, nastavlja da izlaže novinare pravnim i fizičkim pretnjama bez adekvatne pravne

zaštite. Ekonomska krhkost medijskog sektora, obeležena kratkoročnim ugovorima i nedostatkom socijalne zaštite, slabi i nezavisnost i raznolikost štampe. Rodno zasnovano nasilje, sistemsko uznemiravanje i isključivanje iz rukovodećih uloga dodatno marginalizuju novinarke, pogoršavajući izazove sektora. Odsustvo jedinstvenog mehanizma bezbednosti ostavlja novinare ranjivim i na državne i na nedržavne aktere, dok političko mešanje i kampanje blaćenja ostaju nekontrolisane. U budućnosti, Kosovo mora dati prioritet nekoliko hitnih reformi: (1) usvojiti zakon protiv SLAPP-a i poboljšati sprovođenje postojeće pravne zaštite, (2) uvesti reforme rada kako bi se osigurali pošteni ugovori, socijalna zaštita i sindikalna reprezentacija, (3) uspostaviti nacionalni mehanizam bezbednosti za novinare sa kapacitetom reagovanja u realnom vremenu i (4) osigurati odgovornost za pretnje i nasilje, posebno one koje uključuju javne službenike. Bez sistemske, koordinisane akcije, Kosovo rizikuje dalje uništavanje medijskih sloboda, sa ozbiljnim posledicama po demokratsko upravljanje i pravo javnosti na informisanje.

PREPORUKE

A. PRAVNE ZAŠTITNE MERE I NJIHOVA PRIMENA

Šta treba uraditi:

- Obezbediti finansijsku i uredničku nezavisnost RTK kroz održivo finansiranje i depolitizovana imenovanja u upravni odbor.
- Reformisati proces imenovanja članova Nezavisnog odbora kako bi se osigurala transparentnost i smanjio politički uticaj.
- Ponovo uvesti zakonske zabrane političkog vlasništva nad medijima u skladu sa preporukama Saveta Evrope.
- Integrisati odredbe protiv SLAPP-a u Građanski procesni zakonik kako bi se sprečile tužbe usmerene na ućutkivanje novinara.
- Stvoriti pravedne pravne procedure za rešavanje slučajeva klevete.
- Poboljšati prikupljanje podataka i međuinstitucionalnu koordinaciju (SSK, SŠK, ANK) o slučajevima vezanim za medije.
- Proširiti obuku za sudije i tužioce o pravima novinara i slobodi izražavanja.

Šta bi novinarska udruženja (posebno **ANK) trebalo da urade:**

- Ponuditi radionice za izgradnju kapaciteta za pravosuđe i organe za sprovođenje zakona.

- Održavati i promovisati razvrstanu bazu podataka o slučajevima vezanim za novinare.
- Organizovati institucionalne dijaloge između novinara i pravosudnih organa.

B. POLOŽAJ NOVINARA U REDAKCIJAMA

Šta treba uraditi:

- Promovisati uredničke kodekse ponašanja i redakcijske hijerarhije zasnovane na zaslugama, posebno u privatnim i lokalnim medijima.
- Obezbediti sprovođenje Zakona o radu i ovlastiti Inspektorat rada da prati uslove rada u medijima.
- Podržite formiranje nezavisnog sindikata novinara.
- Dati prioritet politikama mentalnog zdravlja kako bi se rešili problemi sa sagorevanjem na radu, uznemiravanjem i prekomernim radom.
- Razviti i sprovesti rodno odgovorne politike u svim medijskim institucijama.

Šta bi novinarska udruženja trebalo da urade:

- Zalagati se za jaču zaštitu rada specifičnu za medijski sektor.
- Podržati stvaranje sindikata novinara kroz inkluzivni dijalog.
- Pružati pravne savete i obuku o pravima rada.
- Razviti programe usmerene na mentalno zdravlje i blagostanje novinara.
- Sarađivati sa medijskim kućama kako bi se osigurala primena rodno osetljivih politika u redakcijama.
- Nastaviti pružanje pravne pomoći, zastupanja i obuke u partnerstvu sa OEBS, UNKT, NDI, Savetom Evrope, Forumom ZFD itd.

C. BEZBEDNOST NOVINARA

Šta treba uraditi:

- Uspostaviti nacionalni mehanizam za praćenje i reagovanje na pretnje novinarima.
- Standardizovati protokole za policiju i tužioce u rešavanju slučajeva vezanih za novinare sa hitnošću i profesionalizmom.

- Prikupljati i objavljivati razvrstane statističke podatke o napadima, pretnjama i SLAPP-ovima.
- Razviti specifične institucionalne odgovore na pretnje zasnovane na polu, posebno u digitalnim prostorima.
- Ojačati uloge određenih policijskih koordinatora i tužilaca za medijske slučajeve.
- Obezbediti punu zaštitu novinarskih izvora od institucionalnog pritiska.

Šta bi novinarska udruženja trebalo da urade:

- Zalagati se za stvaranje nacionalnog tela za koordinaciju bezbednosti koje bi uključivalo medije, vladu i civilno društvo.
- Zajednički razvijati standardne procedure za policiju i tužioce o zaštiti novinara.
- Pratiti i izveštavati o pretnjama i pravnom uznemiravanju, razvrstanim po polu i vrsti.
- Sarađivati sa grupama za prava žena kako bi se bavili problemom rodno zasnovanog nasilja na mreži i van mreže.
- Obezbediti pravnu zaštitu novinarima koji su pod pritiskom da otkriju izvore.
- Zalagati se za pravne i institucionalne reforme kako bi se poboljšala poverljivost izvora.

Strateški prioriteti za udruženja novinara

- Usmeriti napore na četiri stuba:
  - Pravna reforma i odgovornost
  - Radna prava i standardi redakcija
  - Bezbednost i zaštita novinara
  - Rodna ravnopravnost i inkluzija
- Voditi koordinisano zastupanje sa državnim i međunarodnim partnerima.
- Izgraditi institucionalnu otpornost kroz kontinuiranu obuku, praćenje i usluge podrške.

IV Indeks bezbednosti novinara na Kosovu - 2024.

Ovaj odeljak izveštaja grafički prikazuje Indeks bezbednosti novinara u 2024. godini, u poređenju sa prethodnom 2023. godinom. Za svaku od četiri dimenzije i za svih 19 indikatora, dato je kratko objašnjenje ključnih promena koje su se dogodile u 2024. godini.

Šire objašnjenje podataka i promena koje su se dogodile za svaki pojedinačni indikator Indeksa može se pročitati u narativnom delu izveštaja:

Indikator u Indeksima bezbednosti novinara	Narativni izveštaj
I. Pravno i organizaciono okruženje	
Zakonske odredbe koje se odnose na klevetu i njihova primena ne stvaraju obeshrabrujući efekat na novinare i medije	A.6
Poverljivost izvora novinara je zagarantovana zakonom i vlasti je poštuju	A.8
Ostali zakoni se objektivno sprovode i omogućavaju novinarima i drugim medijskim akterima da rade slobodno i bezbedno	A.7
Novinari su slobodni da obavljaju svoju profesiju i da osnivaju, pridružuju se i učestvuju u svojim udruženjima	A.9
Radna mesta novinara su stabilna i zaštićena na radnom mestu	B.1
II. Dužna prevencija	
Novinari i medijski akteri imaju pristup trenutnim i efikasnim zaštitnim merama	C.1
Novinarima i drugim medijskim akterima je omogućen pristup posebnim mehanizmima zaštite ili bezbednosti	C.2
Novinarke imaju pristup pravnim merama i mehanizmima podrške	C.3
Praksa redovne javne osude pretnji i napada na novinare i medije	C.4
Policijske vlasti su osetljive na pitanje zaštite novinara	C.5
III. Pravni postupak	
Specijalizovane jedinice/službenici su opremljeni stručnošću za istraživanje napada i nasilja nad novinarima	C.6
Istrage ozbiljnih fizičkih napada na novinare i druge medijske aktere se efikasno sprovode	C.7
Novinari i drugi medijski akteri su efikasno zaštićeni od raznih oblika onlajn uznemiravanja	C.8
Istrage svih vrsta napada i nasilja nad novinarima i drugim medijskim akterima sprovode se transparentno	C.9
Sistemi za prikupljanje kvalitetnih statističkih podataka koje su uspostavile državne vlasti kako bi se suzbila nekažnjivost	C.10
IV. Stvarna bezbednost	
Nefizičke pretnje i uznemiravanje	C.11
Pretnje po život i fizičku bezbednost novinara	C.12
Stvarni napadi	C.13
Pretnje i napadi na medije i novinarska udruženja	C.14

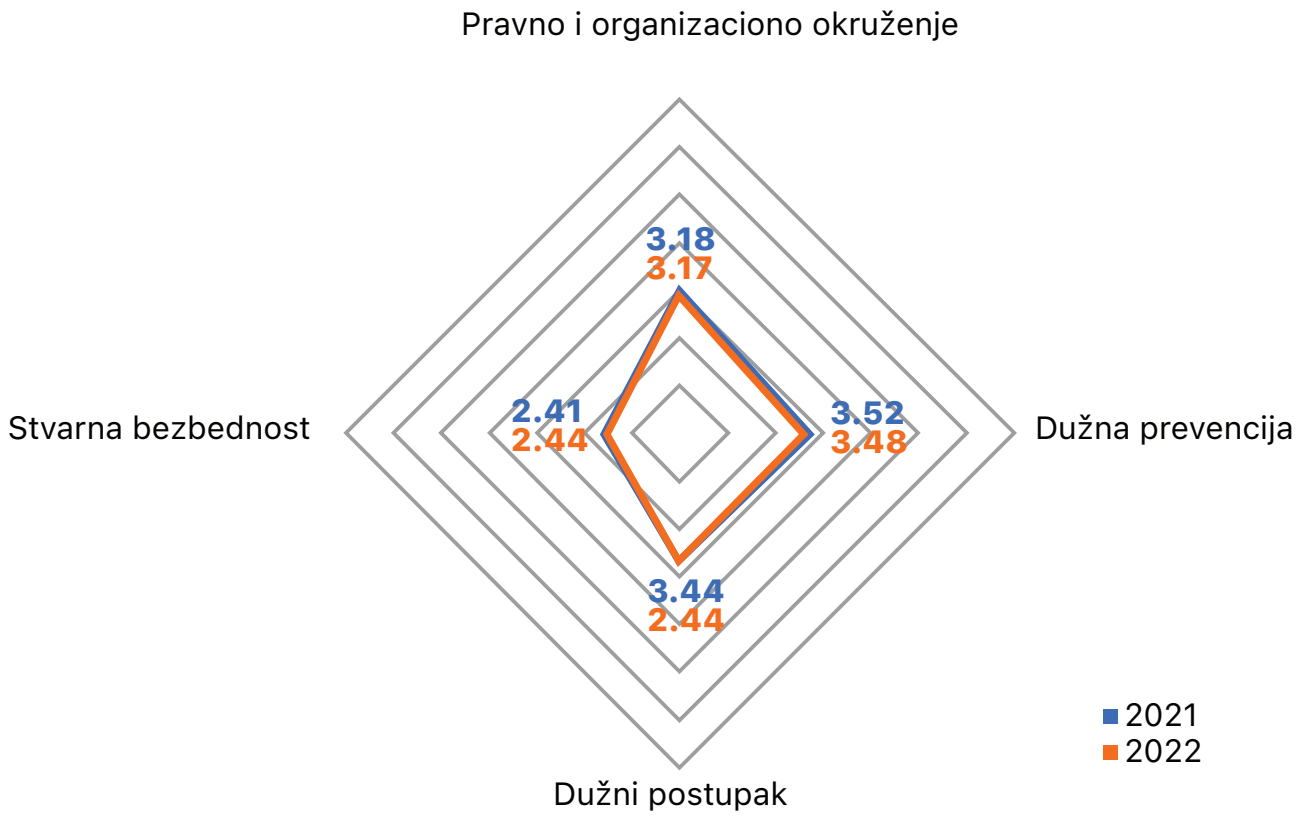

2023.	2024.	Glavni novi razvoji u svakoj dimenziji
I. Pravno i organizaciono okruženje	↑	
II. Dužna prevencija		
III. Dužni postupak	↓	
IV. Stvarna bezbednost	↓	

I.

Pravno i organizaciono okruženje

1,00 Ni zakon ni praksa ne pružaju nikakvu zaštitu na radnom mestu za novinare, njihove izvore i njihove organizacije, što stvara izuzetno zastrašujući efekat.

2,00

3,00

4,00 ↑

5,00 ↓

6,00

7,00 I zakon i praksa pružaju najviši stepen zaštite na radnom mestu za novinare, njihove izvore i organizacije.

INDIKATOR 1.1
- ZAKONSKE ODREDBE KOJE SE ODNOSE NA KLEVETU I NJIHOVA PRIMENA NE PROIZVODE OBESHRABRUJUĆE EFEKTE NA NOVINARE I MEDIJE

3,09/3,59

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator A.6] Kosovski građanski zakon protiv klevete i uvrede, usvojen 2007. godine, usklađen je sa evropskim standardima i zabranjuje javnim službenicima da tuže novinare u svom službenom svojstvu – progresivna mera. Međutim, i dalje postoji zabrinutost zbog upotrebe SLAPP-ova za zastrašivanje novinara, kao što je istaknuto u slučaju repera Trim Ademi koji je tužio novinara Robert Bojaj. Iako zakon podržava slobodu izražavanja, njegova zloupotreba ukazuje na potrebu za jačim zaštitnim merama. Strategija Kosovskog sudskog saveta sada daje prioritet slučajevima klevete koji uključuju ranjive grupe, uključujući novinare, ali nisu usledile nikakve pravne reforme. Tokom 2024. godine podneto je 132 slučaja klevete, mada je udeo koji uključuje političare još uvek nejasan. Iako većina novinara ne smatra sam zakon restriktivnim, rastući broj tužbi moćnih aktera smatra se zastrašujućim kritičkim izveštavanjem. Strategija Kosovskog sudskog saveta za period 2024–2026. daje prioritet slučajevima klevete koji uključuju ranjive grupe, uključujući novinare, ciljajući na ubrzano rešavanje slučajeva.

INDIKATOR 1.2
- POVERLJIVOST IZVORA NOVINARA JE ZAGARANTOVANA ZAKONOM I VLASTI JE POŠTUJU

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

4,17/4,18

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator A.8]

Pravna zaštita novinarskih izvora na Kosovu ostala je snažna i nepromenjena tokom 2024. godine. Član 4. Zakona br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora garantuje pravo novinara da uskrate identitet svojih izvora i svih povezanih materijala. Otkrivanje je dozvoljeno samo sudskim nalogom i u izuzetnim slučajevima kada postoji ozbiljna pretnja po život ili fizičku bezbednost. Ove mere zaštite su se nastavile poštovati u praksi, bez prijavljenih slučajeva da su novinari bili primorani da otkriju svoje izvore ili da su sankcionisani zbog odbijanja da to učine. ANK je zadržala svoju ulogu u zalaganju za ove zaštite i dosledno je isticala potrebu za sprečavanjem institucionalnog mešanja u novinarski rad. Tokom cele godine nije bilo dokumentovanih kršenja poverljivosti izvora ili pokušaja vlasti da zaobiđu ove zakonske odredbe. Novinarke, posebno one koje rade na istragama korupcije i kriminala, izvestile su da se osećaju slobodno da sarađuju sa izvorima i prikupljaju informacije bez straha od pravnih posledica.

Iako su neki izrazili nevoljnost da podnesu formalne žalbe kada se suoče sa pretnjama – često zbog zabrinutosti zbog dugotrajnih postupaka ili moguće odmazde – ovo oklevanje je više proizilazilo iz sistemske neefikasnosti nego iz pravne ili institucionalne diskriminacije. Generalno, pravno i praktično okruženje Kosova u 2024. godini nastavilo je da podržava princip zaštite izvora, omogućavajući istraživačkom novinarstvu da funkcioniše bez direktnih pravnih prepreka u ovoj oblasti.

INDIKATOR 1.3
- OSTALI ZAKONI SE OBJEKTIVNO SPROVODE I OMOGUĆAVAJU NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM AKTERIMA DA RADE SLOBODNO I BEZBEDNO

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

2,78/2,91

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator A.7]

SLAPP-ovi nisu pravno priznati kao posebna kategorija, i ne postoje posebne zaštite koje bi sprečile njihovu upotrebu protiv novinara ili medijskih organizacija. Uprkos tome, nisu prijavljeni slučajevi proizvoljne ili diskriminatorne primene drugih zakona kako bi se ućutkali novinari ili opteretili prekomernim troškovima pravne odbrane. Međutim, tokom godine je zabeleženo nekoliko slučajeva višestrukih tužbi za klevetu podnetih protiv pojedinačnih novinara, koje su široko protumačene kao pokušaji zastrašivanja ili finansijskog pritiska na one koji izveštavaju o korupciji i zloupotrebi moći. Iako sveobuhvatni podaci još uvek nedostaju, takve tužbe se često prijavljuju ANK-u kada novinari traže pravnu pomoć. Diskusije u fokus grupama pokazale su da novinari često nerado objavljuju ove tužbe, posebno kada su pravne akcije usmerene na njih pojedinačno, zbog zabrinutosti zbog štete po reputaciju ili daljeg uznemiravanja. Istaknuti slučajevi koje je ANK dokumentovala 2024. godine uključuju one koji uključuju osobe Ardiana Thaçi, Robert Bojaj, Betim Musliu, Ehat Miftaraj i Leonida Moliqaj. Ove tužbe se doživljavaju kao pravne akcije tipa SLAPP-a – namenjene ne rešavanju legitimnih pravnih zahteva, već obeshrabrivanju kritičkog izveštavanja i opterećenju novinara sudskim troškovima. Nedostatak institucionalnih mehanizama za rano prepoznavanje ili odbacivanje takvih slučajeva ostavlja novinare ranjivim, pojačavajući zastrašujući efekat na slobodu medija i istraživačko novinarstvo. Iako nije primećena diskriminatorna primena opštih zakona, upornost ciljanog pravnog pritiska ističe hitnu potrebu za reformom kako bi se identifikovali, pratili i zaštitili novinari od zloupotrebe pravnih mehanizama.

INDIKATOR 1.4
- NOVINARI SU SLOBODNI DA OBAVLJAJU SVOJU PROFESIJU I DA OSNIVAJU, PRIDRUŽUJU SE I UČESTVUJU U SVOJIM UDRUŽENJIMA.

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

3,58/3,95

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator A.9]

Novinari na Kosovu i dalje uživaju neograničenu profesionalnu slobodu, bez potrebe za državnom licencom ili zvaničnom registracijom za bavljenje novinarstvom. Novinarima se generalno savetuje da nose identifikaciju koju izdaju mediji – posebno tokom javnih događaja ili protesta – ali nije bilo prijavljenih napora da se uvedu mere licenciranja ili ograniči pristup na osnovu identifikacije. Tokom cele godine, novinari se nisu suočili sa institucionalnim ili političkim preprekama u vezi sa priznavanjem kao članovi štampe, i nije bilo poznatih incidenata u kojima je novinarima uskraćen pristup javnim događajima ili zvaničnim postupcima. Tokom velikih događaja kao što su izborne kampanje i protesti, ANK je podsticao medijske profesionalce da koriste vidljive oznake PRESS i identifikacione kartice kako bi se osigurala bezbednost i olakšala saradnja sa organima za sprovođenje zakona. Takođe nije bilo izveštaja o pritisku ili uticaju državnih vlasti, vlasnika medija ili političkih aktera koji pokušavaju da prisile novinare da se pridruže određenim udruženjima. ANK ostaje jedina nacionalno priznata organizacija koja predstavlja novinare, bez prisustva paralelnih ili nelegitimnih tela koja pokušavaju da potkopaju njenu ulogu. Kao pozitivan razvoj događaja, Mreža novinarki Kosova je formalno osnovana pod okriljem ANK, a sve članice ANK su se jednoglasno pridružile mreži, jačajući rodnu solidarnost i zalaganje u medijskom sektoru. Generalno, novinari su nastavili da rade u okruženju bez organizacionog mešanja, sa punom slobodom udruživanja i učešća u predstavničkim telima.

INDIKATOR 1.5
- RADNO MESTO NOVINARA JE STABILNO I ZAŠTIĆENO NA RADNOM MESTU

2,82/3,10

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator B.1]

Novinari na Kosovu i dalje se suočavaju sa istim uslovima zaposlenja, pri čemu približno 25% njih ima ugovore na određeno vreme, dok je većina radila po privremenim ili kratkoročnim ugovorima. U RTK, novinari ostaju bez socijalnog osiguranja, i iako je privatni sektor pokazao blaga

poboljšanja, mnogi se i dalje suočavaju sa kašnjenjima u isplatama i finansijskom nesigurnošću. Plate su ostale nepromenjene uprkos inflaciji, a frilenseri su prijavili pogoršanje uslova, uključujući nedostatak nadoknade za prekovremeni rad i penzije. Redakcije prate radno vreme, ali prekovremeni rad ostaje neplaćen. Kosovu i dalje nedostaje sindikat novinara, ostavljajući novinare iz privatnog sektora bez moći kolektivnog pregovaranja. ANK i dalje zastupa radna prava novinara, dok unutar RTK tri sindikata deluju po kolektivnom ugovoru koji se primenjuje samo na zaposlene u javnim medijima.

II.

Dužna prevencija

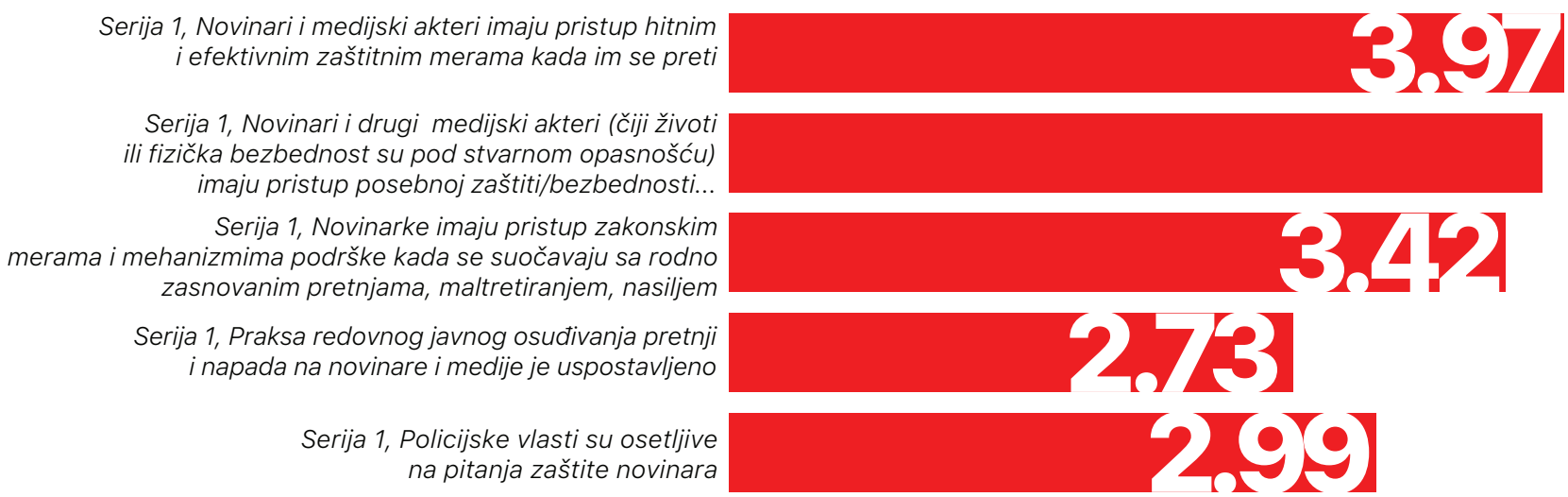

1,00 Ne postoje institucionalni mehanizmi za neposrednu zaštitu novinara u slučajevima pretnji i napada. Zvaničnici podstiču napade na novinare, a policijske vlasti se prema novinarima odnose izuzetno strogo.

2,00

3,00

4,00 ↑

5,00 ↓

6,00

7,00 Svi institucionalni mehanizmi su na snazi za hitnu zaštitu novinara u slučaju napada, zvaničnici jasno i sistematski obeshrabruju napade na novinare, a policijske vlasti se prema novinarima odnose s poštovanjem.

INDIKATOR 2.1
– NOVINARI I MEDIJSKI AKTERI IMAJU PRISTUP TRENUTNIM I EFIKASNIM ZAŠTITNIM MERAMA KADA SU UGROŽENI

3,24/3,52

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.1]

Kosovska policija ostaje glavna institucija za prijavljivanje pretnji i govora mržnje protiv novinara, ali nisu uspostavljeni specijalizovani mehanizmi za hitne slučajeve ili telefonske linije. Asocijacija novinara Kosova nastavila je da deluje kao glavna kontakt tačka za prijavljivanje slučajeva, ali i dalje nedostaje institucionalna koordinacija i prilagođeni mehanizmi zaštite. Neslaganja između kanala za prijavljivanje i dalje postoje: dok je Asocijaciji novinara Kosova prijavljeno 53 slučaja, samo 12 je zvanično registrovano od strane Kosovske policije, neki su još uvek pod istragom, a drugi su upućeni tužilaštvu. Državni inspektorat rada odgovorio je na nekoliko žalbi podnetih preko pravne kancelarije Kosovske policije, ali ukupna zaštita ostaje slaba. Uprkos tome što se Kosovska policija smatra jednom od institucija koje bolje reaguju, nedosledni odgovori i kašnjenja u rešavanju pretnji i kršenja zakona na radu i dalje potkopavaju poverenje. U 2024. godini nisu dokumentovani slučajevi u kojima vlasti odbijaju da obrade izveštaje novinara, ali odsustvo jedinstvenog sistema reagovanja ostavlja novinare da se osećaju neadekvatno zaštićenim.

INDIKATOR 2.2
- NOVINARI I DRUGI MEDIJSKI AKTERI (ČIJI SU ŽIVOTI ILI FIZIČKI INTEGRITET U STVARNOJ I NEPOSREDNOJ OPASNOSTI) IMAJU PRISTUP POSEBNIM MEHANIZMIMA ZAŠTITE/BEZBEDNOSTI

3,11/3,46

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.2]

Kosovu i dalje nedostaje nacionalni mehanizam zaštite za novinare koji su u opasnosti. Iako Krivični zakonik nudi opšte mere zaštite, ne postoje specijalizovane pravne ili institucionalne strukture koje bi obezbedile ciljanu zaštitu ili mere fizičke bezbednosti za medijske profesionalce. Ne postoji sistem za procenu rizika koji bi identifikovao ili sprečio pretnje, ostavljajući novinare ranjivim i izloženim opasnostima. Kosovska policija ostaje jedini organ vlasti koji reaguje na takve slučajeve, ali napori su reaktivni, a ne preventivni. ANK je nastavila da se zalaže za hitne institucionalne akcije, ali nisu preduzeti konkretni koraci 2024. godine za uspostavljanje specijalizovane zaštite za novinare.

INDIKATOR 2.3
– NOVINARKE IMAJU PRISTUP PRAVNIM MERAMA I MEHANIZMIMA PODRŠKE KADA SE SUOČE SA PRETNJAMA, UZNEMIRAVANJEM I RODNO ZASNOVANIM NASILJEM.

2,97/3,36

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.3]

Kosovski pravni okvir, uključujući Istanbulsku konvenciju (usvojenu Ustavnim amandmanom br. 26), garantuje zaštitu od rodno zasnovanog nasilja, sa obavezama sprečavanja, istraživanja i kažnjavanja takvih dela. Međutim, 2024. godine, specijalizovana zaštita za novinarke je ostala ograničena. Iako institucije poput Kancelarije za zaštitu žrtava, Agencije za besplatnu pravnu pomoć i Ombudsmana nude opštu podršku, na institucionalnom nivou ne postoje mehanizmi pravne pomoći posebno prilagođeni novinarkama. Da bi se rešio ovaj jaz, Mreža novinarki Kosova, koju je osnovala ANK u oktobru 2024. godine, pokrenula je inicijativu za pružanje besplatne pravne podrške i zastupanja novinarkama koje se suočavaju sa pretnjama zasnovanim na polu i uznemiravanjem na radnom mestu. Prema podacima Mreže novinarki Kosova, 2024. godine je prijavljeno 13 slučajeva u kojima su učestvovale novinarke, u odnosu na 11 prethodne godine. Među njima, pet je uključivalo grupne napade, a dve novinarke su tražile anonimnost zbog seksističkih onlajn kampanja blaćenja. Značajan slučaj uključivao je novinarku Ardiana Thaçi-Mehmeti, koja je bila meta nakon što je istražila Telegram grupu „Albkings“. Njen broj telefona je procureo, što je dovelo do pretnji i uznemiravanja. Jedinica za sajber kriminal je brzo reagovala, uhapsivši jednog od administratora grupe, koji je i dalje u pritvoru. Iako postoji legalan pristup, novinarke se suočavaju sa jedinstvenim ličnim pretnjama, a odsustvo specijalizovane zaštite ih i dalje izlaže povećanom riziku.

INDIKATOR 2.4
– USPOSTAVLJENA JE PRAKSA REDOVNE JAVNE OSUDE PRETNJI I NAPADA NA NOVINARE I MEDIJE

2,58/2,72

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.4]

Kosovske institucije su nastavile da priznaju pretnje novinarima kao kršenje slobode izražavanja, ali nisu reagovale dosledno ili adekvatno. Politički lideri su uglavnom ćutali ili su bili direktno uključeni u kampanje blaćenja i pritisak na novinare. Više od polovine od 53 dokumentovana slučaja od

strane Asocijacije novinara Kosova (ANK) uključivalo je javne ili državne zvaničnike, doprinoseći neprijateljskom okruženju i jačajući kulturu nekažnjivosti. Ključni incidenti uključivali su javni poziv predsednice Osmani da se istraži medijska kuća Nacionale i upućivanje RTK tužilaštvu od strane ministarke Albulena Haxhiu, što se vidi kao direktna pretnja slobodi medija. Ostavka generalnog direktora RTK zbog političkog pritiska dodatno je naglasila zabrinutost zbog mešanja države. U međuvremenu, antimedijska retorika visokih zvaničnika poput premijera se intenzivirala, slabeći slobodu štampe i podstičući strah i zastrašivanje unutar novinarske zajednice.

INDIKATOR 2.5
- POLICIJSKE VLASTI SU OSETLJIVE NA PITANJE ZAŠTITE NOVINARA

3,30/3,66

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.5]

Saradnja sa Kosovskom policijom ostala je konstruktivna tokom cele 2024. godine u rešavanju pitanja zaštite novinara. Nadovezujući se na napredak iz prethodnih godina, policija je nastavila da pokazuje institucionalnu osetljivost prema ulozi novinara, posebno kroz imenovanje kontakt policajaca i sprovođenje internih protokola koji zabranjuju uznemiravanje ili pretnje. Tokom godine nisu prijavljena nezakonita pritvaranja novinara, što signalizira stabilno poštovanje slobode medija. Iako su izolovani incidenti – poput verbalne pretnje policajca u Vitini – izazvali zabrinutost, tretirani su kao pojedinačno nedolično ponašanje, a ne kao odraz sistemskih problema. Generalno, odnos između Kosovske policije i medija ostaje jedan od najfunkcionalnijih među javnim institucijama, uz kontinuiranu koordinaciju i reagovanje na bezbednost novinara.

III. Pravni postupak

1,00 Institucije ne istražuju niti sankcionišu napade na novinare, uključujući onlajn uznemiravanje, pretnje po život i fizičku bezbednost novinara i fizičke napade na novinare i medije.

2,00

3,00

4,00 ↑

5,00 ↓

6,00

7,00 Institucije su potpuno efikasne i transparentne u istrazi i sankcionisanju napada na novinare, uključujući i one putem interneta, pretnje po život i fizičku bezbednost novinara i fizičke napade na novinare i medije.

INDIKATOR 3.1
- SPECIJALIZOVANE ISTRAŽNE JEDINICE I/ILI SLUŽBENICI SU OPREMLJENI RELEVANTNIM STRUČNIM ZNANJEM ZA ISTRAGU NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA

3,31/3,70

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.6]

Imenovani koordinatori u okviru Kosovske policije i tužilaštva nastavili su da se bave slučajevima vezanim za novinare, uz podršku dvogodišnjeg praćenja od strane ANK. Iako je institucionalna saradnja sa TSK i SSK poboljšana, ne postoji posebna jedinica ili formalne smernice za istraživanje zločina protiv novinara. Pravosudnom sistemu i dalje nedostaju strukturirani protokoli i ciljana obuka, što ograničava efikasnost krivičnog gonjenja. Generalno, iako je komunikacija između institucija poboljšana, nedostatak resursa i nedostatak jedinstvenog okvira i dalje ometaju zaštitu novinara i rešavanje slučajeva.

INDIKATOR 3.2
- ISTRAGE OZBILJNIH FIZIČKIH NAPADA NA NOVINARE I DRUGE MEDIJSKE AKTERE SPROVODE SE EFIKASNO (NEZAVISNO, TEMELJNO I BRZO)

2,71/2,99

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.7]

Kosovski pravni okvir formalno nalaže nezavisne i temeljne istrage zločina protiv novinara, ali sprovođenje je i dalje slabo. Istragama često nedostaje dubina; često se izriču blage kazne poput novčanih kazni ili uslovnih osuda. Tužioci se generalno fokusiraju na počinioce bez razmatranja političkih motiva ili veza sa novinarskim radom, što doprinosi osećaju nekažnjivosti. Uprkos direktivama vršioca dužnosti glavnog državnog tužioca da se takvim slučajevima daje prioritet, sprovođenje zakona od strane tužilaštava bilo je nedosledno. Složeni slučajevi, posebno na severu Kosova, i dalje su teški za istragu. Zakon o krivičnom postupku postavlja jasne rokove, ali su kašnjenja i pogrešna klasifikacija krivičnih dela česti, što dovodi do smanjene odgovornosti. Dok institucije formalno obraćaju pažnju na bezbednost novinara, spori postupci i nepotpune istrage i dalje potkopavaju pravdu.

INDIKATOR 3.3
- NOVINARSKI I DRUGI MEDIJSKI AKTERI SU EFIKASNO ZAŠTIĆENI OD RAZLIČITIH OBLIKA ONLAJN UZNEMIRAVANJA

2,65/2,76

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.8]

Kosovski pravni okvir nudi višestruke mogućnosti za rešavanje problema onlajn uznemiravanja, uključujući odredbe Krivičnog zakonika, Zakona o zaštiti ličnih podataka i Zakona o zaštiti od diskriminacije. Iako se ovi zakoni primenjuju na klevetu, pretnje i zloupotrebu zasnovanu na identitetu, njihova primena je i dalje slaba. U 2024. godini, ANK je zabeležio preko 10 slučajeva onlajn uznemiravanja, uglavnom na društvenim mrežama, koji su uključivali pretnje i zastrašivanje od strane pojedinaca, aktivista i javnih zvaničnika. Ozbiljne pretnje upućene su novinarima poput Ilir Mirena i Berat Buzhala, što otkriva stalne rizike po slobodu štampe u digitalnom prostoru. Kosovu nedostaju posvećeni institucionalni mehanizmi za efikasno rešavanje ovih pretnji. Postoji kontinuirani nedostatak koordinisanog odgovora, što ističe hitnu potrebu za poboljšanim sprovođenjem zakona i saradnjom više zainteresovanih strana kako bi se novinari zaštitili na mreži.

INDIKATOR 3.4
- ISTRAGE SVIH VRSTA NAPADA I NASILJA NAD NOVINARIMA I DRUGIM MEDIJSKIM AKTERIMA SPROVODE SE TRANSPARENTNO

2,83/3,03

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.9]

Kosovski zakonik o krivičnom postupku (br. 08/L-032) i dalje garantuje žrtvama, uključujući i novinarima, pravo da budu informisane o svojim slučajevima. Kancelarija za zastupanje i pomoć žrtvama nudi pravnu podršku, ali u praksi novinari retko pristupaju ovim uslugama, a ažuriranja slučajeva ostaju ograničena. Uprkos zakonskim obavezama, tužioci i sudovi često ne pružaju redovne ili detaljne informacije novinarima-žrtvama, a pristup dosijeima slučajeva je nedosledan. Komunikacija je uglavnom na diskreciji pojedinačnih portparola, a institucionalna transparentnost ostaje slaba – posebno za starije, nerešene slučajeve. Iako okviri za transparentnost postoje u skladu sa zakonima koji regulišu Sudski i Tužilački savet, primena je neujednačena. Iako postoji kontinuirani dijalog između ANK, SSK i TSK, novinarima i dalje nedostaje sistematski pristup pravnim informacijama i ažuriranjima tokom postupaka.

INDIKATOR 3.5
- SISTEMI ZA PRIKUPLJANJE KVALITETNIH STATISTIČKIH PODATAKA KOJE SU USPOSTAVILE DRŽAVNE VLASTI RADI SUZBIJANJA NEKAŽNJIVOSTI

3,24/2,57

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.10]

Državnim institucijama i dalje nedostaje centralizovana i pouzdana baza podataka o pretnjama i napadima na novinare. Podaci su i dalje fragmentirani i samo delimično razvrstani, bez jasne klasifikacije po vrsti kršenja zakona ili sociodemografskim faktorima. Međutim, ANK i SSK zajednički razvijaju novu referentnu bazu podataka za 2025. godinu, sa ciljem da se premosti trenutni nedostatak podataka i uskladi izveštavanje sa statistikom u realnom vremenu i zvaničnom statistikom.

IV.

Stvarna bezbednost

1,00 Postoje ozbiljni slučajevi pretnji i stvarnih napada na novinare i medijske organizacije, uključujući i ubistva.

2,00

3,00

4,00

5,00

6,00

7,00 Nije bilo slučajeva stvarnih napada, pretnji po život i fizičku bezbednost novinara, niti drugih pretnji i uznemiravanja novinara i medija.

INDIKATOR 4.1
- PRETNJE I UZNEMIRAVANJE KOJI NISU POVEZANI SA FIZIČKOM BEZBEDNOŠĆU

Ovo može uključivati nadzor ili praćenje; uznemiravanje putem telefona; proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje; agresivne izjave javnih službenika; druge vrste pritisaka koje ugrožavaju bezbednost novinara dok obavljaju svoj posao. Ove vrste pretnji ne uključuju mobing i maltretiranje u radnom okruženju..

1,83/1,77

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.11]

Indikator 4.1 – Pretnje i uznemiravanje koji nisu povezani sa fizičkom bezbednošću Ocena 2023: 2,0 / Ocena 2024: 2,0

Tokom 2024. godine zabeleženo je 18 nefizičkih pretnji, što je blagi pad u odnosu na 20 u 2023. godini, ali je ozbiljnost pretnji porasla, sa porastom slučajeva zastrašivanja, pravnog uznemiravanja i onlajn kampanja blaćenja. Značajna eskalacija dogodila se 31. oktobra kada je novinar Vehbi Kajtazi otkrio uređaj za praćenje u svom automobilu, što je prvi dokumentovani slučaj nadzora na Kosovu i izazvalo ozbiljne bezbednosne probleme. Drugi slučajevi uključivali su uznemiravanje Ardiana Thaçi Mehmeti nakon što je njen broj telefona procureo, i pravno zastrašivanje novinara Robert Bojaj putem tužbe SLAPP koju je podneo reper Trim Ademi. U parlamentu, poslanik Dimal Basha optužio je medije za nezakonite aktivnosti. Asocijacija novinara Kosova označila je nekoliko ovih incidenata kao pretnje slobodi štampe, pozivajući vlasti da izbegavaju politički motivisane istrage i obezbede zaštitu novinara.

INDIKATOR 4.2
- PRETNJE PO ŽIVOTE I FIZIČKU BEZBEDNOST NOVINARA

Ovo može da uključuje pozivanje na ubijanje novinara, njihovih prijatelja, porodice ili izvora; pozivanje na fizičke napade na novinare, njihove prijatelje, porodicu ili izvore. Pretnje mogu biti direktne ili upućene preko trećih lica; poslate elektronskim putem ili u direktnoj komunikaciji; mogu biti implicitne, kao i eksplicitne.

1,95/2,01

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.12]

Tokom perioda izveštavanja, ANK je prijavljeno 9 slučajeva incidenata koji ugrožavaju život novinara, što je neznatno manje u odnosu na 11 u 2023. godini. Međutim, intenzitet i priroda pretnji su eskalirali, sa 8 slučajeva koji su uključivali eksplicitne pretnje smrću, uglavnom putem Fejsbuka, Instagrama, TikToka i X. Mnoge pretnje su bile lične, odnoseći se na porodice ili lokacije kuća novinara. Značajniji slučajevi uključivali su pretnje smrću novinarima Ilir Mirena, Berat Buzhala i Vehbi Kajtazi, kao i kolektivne pretnje uredničkim timovima Sbunkera i Insajderija. Vullnet Krasniqi je bio meta grafičkih pretnji na TikToku, a tim Kallxo.com se suočio sa ličnim zastrašivanjem tokom terenskog rada.

INDIKATOR 4.3 – STVARNI NAPADI

Ovo može uključivati stvarnu fizičku ili mentalnu povredu, otmicu, upad u dom/kancelariju, oduzimanje opreme, proizvoljno pritvaranje, neuspele pokušaje ubistva itd.

2,37/2,31

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.13]

Sedam fizičkih napada na novinare je zabeležila ANK tokom 2024. godine, što je smanjenje u odnosu na 20 slučajeva u 2023. godini, koji su uglavnom bili povezani sa nemirima na severu. Međutim, većina incidenata u 2024. godini uključivala je novinarke i dogodila se van zona sukoba, što izaziva novu zabrinutost. Dva slučaja su bila grupni napadi, a dva dodatna napada na novinarke nisu registrovana. Najteži slučajevi uključuju paljenje automobila Nevenke Medić i koordinisanu onlajn kampanju linča protiv Ardiana Thaçi Mehmeti. Novinarke Fjolla Hyseni i Lindita Berisha su fizički napadnute u Prištini, dok je snimatelja iz Betimi për Drejtesi napao tužilac. Pored toga, tokom prenosa uživo, novinar Kanal 10, Naim Kryeziu, napadnut je od strane direktora škole, a prijavljeno je i verbalno uznemiravanje na osnovu pola, uključujući seksističke opaske upućene novinarki Qliresa Hasani.

INDIKATOR 4.4 - PRETNJE I NAPADI NA MEDIJE I NOVINARSKA UDRUŽENJA

Pretnje mogu uključivati uznemiravajuće telefonske pozive, proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje, agresivne izjave javnih službenika i druge oblike pritiska (natpisi, preteće objave itd.). Stvarni napadi uključuju upad u kancelarije, oduzimanje opreme, lomljenje opreme, vozila itd.

2,27/2,30

Rezultat za 2023./Rezultat za 2024.

[..... napravite rezime iz narativnog izveštaja za kvalitativni indikator C.14]

U poređenju sa 2023. godinom, kada je prijavljeno 20 slučajeva pretnji i napada na medije, 19 slučajeva je registrovano u 2024. godini. Međutim, ozbiljnost nekoliko incidenata je ostala visoka, posebno dva koja uključuju zastrašivanje povezano sa državom: jedan slučaj političkog pritiska na RTK koji potkopava njenu uređivačku nezavisnost, što je dovelo do ostavke generalnog direktora, kao i napadi RTK na dva medija u glavnom izdanju vesti citirajući portal u Bosni i Hercegovini. Drugi slučajevi uključuju opstrukciju od strane javnih zvaničnika, preteće imejlove (Periskopi) i verbalne napade na novinare TV Syri od strane regionalnog direktora komunalnog preduzeća. ANK je takođe prijavio kampanje blaćenja i sajber napade, što ukazuje da pritisci na medije i dalje postoje uprkos smanjenju broja.

Originalni naslov
KOSOVO
Indicators on the level of Media Freedom
and Journalists' Safety Index 2024

Izdavač
Asocijacija novinara Kosova, Priština, 2025.

Asociacioni i Gazetarëve të Kosovës
Association of Journalists of Kosovo

Autor(i)
Getoarbë Mulliqi

Recenzenti
Abit Hoxha
Yll Zekaj

Jezički uređivač za (originalni jezik) izdanje
Anyla Zajmi

Prevod na engleski
Anyla Zajmi

Naslovna fotografija
Andrija Vukelić

Dizajn
comma.rs

Ova publikacija je objavljena uz finansijsku podršku Evropske unije. Njen sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

[odricanje odgovornosti
za druge donatore, ako ih ima]